

Oroade över familjens ekonomi

- Vilka är de och vad blir konsekvenserna?
- En studie av högstadie- och gymnasieelever i Malmö

Stig Elofsson

Abstrakt

Syftet med rapporten är att studera hur många ungdomar i åldersgruppen 13-18 år som oroar sig över familjens ekonomi, vad som karakteriserar dessa samt hur deras levnadsförhållanden när det gäller skola och fritid samt hälsa ser ut i jämförelse med andra ungdomar. Utgångspunkten är en fråga kring i vilken utsträckning man känner oro över familjens ekonomi som ungdomarna fått besvara i en skriftlig enkät under lektionstid. Materialet till analyserna har hämtats från ett slumpmässigt urval av alla elever i Malmö från högstadiet åren 2015 samt 2019 och för gymnasiet år 2019/20. I högstadiet ligger svarsfrekvensen något över 80 %, i gymnasiet strax över 70 %.

Resultaten visar att något över tio procent av ungdomarna oroar sig över familjens ekonomi ganska mycket eller mycket, en siffra som ligger lägre än de Rädda Barnens redovisar kring andel barn/ungdomar i barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer. Andelen som oroar sig över familjens ekonomi är högre bland ungdomar med låg eller mycket låg socioekonomisk bakgrund, första generationens invandrare, de som inte bor med bägge föräldrar eller växelvis liksom bland de som bor i låginkomstområden. Denna grupp har i genomsnitt en sämre skol- och fritidssituation liksom sämre hälsa. Även i fler avseende tycks de vara mer socialt utsatta, t ex uppger fler i denna grupp än bland övriga ungdomar att de blivit mobbade eller trakasserade och att de känt sig orättvist behandlade.

Förord

Ung livsstil är ett forsknings- och utvärderingsprojekt som studerar ungas levnadsvanor och livsvillkor inom en rad områden samt preferenser inom fritid och kultur. Projektet är ett samarbete mellan ett femtontal kommuner³ i Sverige och institutionen för socialt arbete (Stig Elofsson) vid Stockholms universitet. Forskningsprojektet startade 1984 vid sociologiska institutionen på Stockholms universitet för att undersöka barns/ungdomars fritidsvanor och preferenser inom fritid. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har perspektivet vidgats och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera barns/ungdomars livsvillkor. I första hand står dock fortfarande deras situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för våra studier. Sedan år 2000 genomförs studier inom Ung livsstil också i grund- och gymnasieskolan.

Ett stort tack går till alla de barn/ungdomar som besvarat enkäterna och gett en beskrivning av era livsvillkor och önskningar. Detta ger ett viktigt underlag för att politiker skall kunna utforma en politik för barn- och ungdomar. Ett stort tack också till de personer i medverkande kommuner som genomfört fältarbetet samt kodning av enkäterna! Utan er hade inte studierna gått att genomföra i den nuvarande omfattningen.

Olika rapporter inom ung livsstil finns att ladda ned gratis på www.unglivstil.org Ung livsstil finns även på Facebook!

Följ forskningsprojektet för att se de senaste resultaten www.facebook.com/unglivstil

Stockholm 2022

Stig Elofsson

Fil. Dr i statistik och docent i socialt arbete

E-post stigelofsson@bredband.net

C författare

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte	2
Tidigare forskning	3
Material och metod.....	6
Undersökningsgrupp	6
Oro över familjens ekonomi.....	6
Familjesituation	6
Mått på socioekonomisk bakgrund.....	7
Mått på svensk och utländsk bakgrund	8
Stadsdelar, boendeyråden.....	8
Statistiska metoder	9
Hur många är oroliga över familjens ekonomi?	10
Koppling till social bakgrund	12
Familjesituation	12
Föräldrars sysselsättning	13
Socioekonomisk bakgrund	14
Svensk/utländsk bakgrund.....	15
Stadsdel, boendeyråde	16
Vad förklarar främst vilka som är oroliga?	20
Vilka konsekvenser får oro över familjens ekonomi?	23
Skolan.....	23
<i>Vilken betydelse har skolan för att ge livet mening?</i>	23
<i>Situationen i klassen.</i>	24
<i>Hur lyckas man i skolan?</i>	25
<i>Trivsel och möjligheter i skolan.</i>	26
<i>Sammanfattning</i>	27
Sociala relationer/kontakter.....	28
Fritiden	31
<i>Begreppet utomstående</i>	31
<i>Instrumentella fritidsaktiviteter</i>	32
<i>Expressiva fritidsaktiviteter</i>	34
<i>Hur ungdomarna allmänt upplever sin fritidssituation</i>	36

En sammanfattande bild	38
Hälsorelaterade levnadsvanor.....	39
<i>Fysisk aktivitet</i>	39
<i>Matvanor</i>	40
<i>Rädd att vara ute om kvällarna</i>	42
<i>En sammanfattande bild</i>	46
Önskan, möjligheter att påverka.....	48
Sämre eller bättre möjligheter i livet än andra	51
Hälsa och livskvalitet	53
<i>Har oro över familjens ekonomi en separat, fristående inverkan på ungdomarnas hälsa?</i>	55
Sammanfattning och slutdiskussion	57
Referenser.....	60
Bilaga	62

Inledning

I en rapport som Rädda Barnen gjort tillsammans med Novus anges att drygt en tredjedel av de tillfrågade barnen i årskurs 6 och 8 samt första året på gymnasiet uppger att de någon gång oroar sig för familjens ekonomi¹. Bland gymnasieelever är det 43 procent som någon gång oroar sig. Bland ungdomar som går i första årskursen i gymnasiet uppger fler att de känner någon som behövt avstå från fritids- eller skolaktiviteter av ekonomiska skäl. Nu är det viktigt att notera att det handlar om att de någon gång oroar sig över familjeekonomin vilket kan göra att siffrorna kan bli ovanligt höga.

I den senaste årliga sammanställningen som Rädda barnen gjort, med utgångspunkt från data från Statistiska Centralbyrån skattas andelen barn som lever i ekonomisk utsatthet till 9,3 procent för 2016, det är en minskning med 0,6 procentenheter jämfört med 2015. Samtliga tre storstäder har haft en betydligt större minskning av barnfattigdomen än riksgenomsnittet. Tabellen över kommuner med högst respektive lägst barnfattigdom visar dock att Malmö, liksom tidigare år, är den kommun där barnfattigdomen är störst.

Ungdomarna i Malmö högstadium och gymnasium har i enkäterna fått besvara en fråga om de oroar sig över familjens ekonomi. Eftersom det är första gången vi haft med denna fråga i *Ung livsstils* undersökningar och vi inte funnit några exempel på att denna fråga använts inom annan forskning bland ungdomar finns självklart frågeställningar kring vad denna fråga reellt mäter. En klar parallell är frågor kring barnfattigdom som t ex Rädda Barnen årligen – utifrån statistiska data från Statistiska Centralbyrån – redovisar uppgifter kring. Här är det dock viktigt att notera skillnaderna. Barnfattigdom definieras utifrån uppgifter om familjeinkomst, något som vi inte har några uppgifter om i våra undersökningar. Ungdomars oro över familjens ekonomi behöver inte entydigt kopplas samman med att familjeinkomsten är mycket låg. Även i familjer med ganska god – och kanske t o m då inkomsten klart ligger över genomsnittet – kan ungdomar känna sig oroad, t ex för att familjen har höga lånekostnader eller – på grund av att man lever slösaktigt – har bristande kontantmarginal i slutet av månaderna. I de flesta fall torde man dock – redan med utgångspunkt från de första, preliminära analyserna – kunna dra slutsatsen att ungdomars oro kopplas till situationer där familjens inkomst är begränsad även om vi inte kan avgöra om den ligger under den marginal som definierar gränsen för fattigdom, men denna senare är ju också konstruerad. Rimligtvis bör därför uppgifterna i rapporten ge en bild av hur ungdomar i familjer med låg inkomst – och även de som lever i familjer under fattigdomsgränsen – har det. Eventuellt finns en viss osäkerhet då det finns med ett begränsat antal ungdomar som kommer med trots att lever i familjer med ganska hög inkomst. En annan störning kan vara att det kan finnas ungdomar som lever i fattiga familjer som inte – av olika skäl – oroar sig över familjens ekonomi. Även med dessa reservationer – som kan sägas öka osäkerheten något – torde det dock vara rimligt att anta att rapportens resultat kan ge en bild av hur det ser ut för ungdomar i fattiga familjer, något som det finns begränsade kunskaper om, i varje fall när det gäller ungdomarnas egna upplevelser.

Viveca Östberg visar i sin kunskapsöversikt kring ojämlikhet i levnadsvillkor och hälsa bland barn och ungdomar att det inte finns något kontinuerligt samband mellan hälsa och familjeinkomst men att de som kommer från de 20 procent av familjerna med lägst inkomst har sämre hälsa². Ett mycket starkt samband framträder däremot med familjens kontantmarginal³. Barn och ungdomar från familjer som saknar kontantmarginal har en (ofta markant) sämre hälsa.

¹ **Rädda barnen.** Vart tredje barn har oroat sig för familjens ekonomi.

² **Viveca Östberg** Ojämlikhet i levnadsvillkor och hälsa – resultat från Välfärdsundersökningarna för barn och ungdomar.

³ Kontantmarginalen utgår från frågan om man har möjlighet att betala en viss summa på kort tid.

Frågorna i enkäterna i högstadiet och gymnasiet kring ungdomarnas oro över familjens ekonomi kan till viss del ses som en parallell till frågan om kontantmarginal.

Syfte

Syftet med rapporten är att studera i vilken utsträckning ungdomar oroar sig över familjens ekonomi, vilka som gör detta och vilka konsekvenser denna oro har på ungdomarnas levnadsvillkor.

Syftet kan sammanfattas i följande frågeställningar:

- I vilken utsträckning oroar sig ungdomar över familjens ekonomi?
- Hur skiljer sig dessa ungdomar från övriga ungdomar när det gäller social bakgrund?
- Ser skolsituationen annorlunda ut för de som oroar sig över familjens ekonomi än för övriga ungdomar?
- Skiljer sig deras fritidssituation?
- Avviker de som oroar sig över ekonomin från övriga ungdomar när det gäller sociala relationer och kontakter
- Finns det skillnader när det gäller önskan att påverka i samhället?
- Har de som oroar sig över ekonomi en sämre hälsorelaterad livsstil när det gäller matvanor och fysisk aktivitet?
- Skiljer sig deras hälsosituation när det gäller självskattad hälsa, förekomst av psykosomatiska besvär och upplevd livskvalitet?

Dessa problemställningar analyseras med utgångspunkt från frågor som ingår i enkäterna men i många fall görs ett urval av vissa frågor för att fånga upp de centrala perspektiven. Inte minst gäller det för ungdomarnas fritidssituation där enkäten innefattar ett mycket stort antal frågor som berör denna.

Tidigare forskning

Vid sidan av Rädda barnens rapport kring o barn/ungdomar oroar sig för familjens ekonomi har vi inte funnit någon forskning som närmre studerar hur vanligt det är med sådan oro och hur det påverkar ungdomarnas levnadsförhållanden – utifrån deras egen beskrivning⁴. Enligt denna har drygt en tredjedel av de tillfrågade barnen i årskurs 6 och 8 samt första året på gymnasiet någon gång oroat sig för familjens ekonomi. Bland gymnasieelever är det 43 procent som någon gång oroat sig. Här måste dock en del reservationer göras, för det första talar man om att de oroats någon gång – ett ganska svagt krav. För det andra redovisas inga uppgifter kring svarsfrekvens, här måste man dock misstänka att denna troligen inte är speciellt hög, kanske ganska t o m låg.

Mer av intresse är kanske Rädda Barnens årligen sammanställning kring barnfattigdomen i Sverige, som utgår från statistiska data från Statistiska Centralbyrån. Den senaste sammanställningen visar att barnfattigdomen fortsätter att minska i Sverige. I rapporten skattas andelen till 9,3 procent för 2016, det är en minskning med 0,6 procentenheter jämfört med 2015. Enligt rapporten lever 186 000 barn i ekonomisk utsatthet i Sverige idag. Samtliga tre storstäder har haft en betydligt större minskning av barnfattigdomen än riksgenomsnittet. Tabellen över kommuner med högst respektive lägst barnfattigdom visar dock att Malmö, liksom tidigare år, är den kommun där barnfattigdomen är störst. Man påpekar dock att - även om den långsiktiga trenden är att barnfattigdomen minskar finns skillnader mellan olika delar av landet och mellan olika grupper. Det är fortfarande många som inte fått del av den stora inkomstökning som präglat Sveriges ekonomiska utveckling sedan krisen på 1990-talet. Man konstaterar även att klyftorna fortsatt har ökat mellan de barn som lever i störst ekonomisk utsatthet, och den stora majoritet barnfamiljer som har det bra ekonomiskt ställt. Liksom vad tidigare barnfattighedsrapporter från Rädda Barnen visat, löper barn som lever med en ensamstående förälder eller har utländsk bakgrund, avsevärt större risk att drabbas av ekonomisk utsatthet än andra barn i Sverige. Avståndet mellan barn tillhörande dessa grupper och de barn som har en bättre levnadsstandard har ökat. Här måste dock observeras att dessa sammanställningar endast ger en begränsad bild av hur barnens och ungdomarnas levnadsförhållanden är och ingen alls av hur de själva upplever den.

I rapporten redovisas även siffror kring andel i åldersgruppen 0-17 år som lever i ekonomiskt utsatta familjer, dels för Malmö i sin helhet men också uppdelat efter tio stadsdelar (samma som vi arbetar med i rapporten). I det senare fallet presenteras dels siffror för hur det ser ut bland samtliga barn i dessa områden⁵ men även en jämförelse mellan de som har svensk bakgrund och de som själva eller minst en förälder är födda utomlands⁶. Resultaten visar här på mycket stora skillnader. Medan andelen barn som lever i ekonomisk utsatta familjer är något över 50 % i Rosengård ligger denna andel endast kring 10 % i Limhamn-Bunkeflo och Husie. Skillnaderna blir ännu större om vi dessutom jämför de som har svensk bakgrund med de som har någon form av utländsk bakgrund. I Husie, Limhamn-Bunkeflo och Västra innerstan är det endast kring tre procent som lever i ekonomisk utsatta familjer. Mot detta kan ställas att över 40 % av barnen med utländsk anknytning i Södra innerstan, Hyllie, Fosie och Rosengård lever i sådana familjer. I Rosengård, där denna andel är högst, gäller det för 53 % av barnen.

⁴ **Rädda Barnen.** Barnfattigdom i Sverige.

⁵ Se tabell B.1 i bilagan.

⁶ Se Tabell B.2 i bilagan.

FoU Nordväst, Stockholm har i flera rapporter behandlat barnfattigdom⁷. I rapporten *Barn i fattiga familjer* presenteras uppgifter kring barns och ungdomars levnadsvillkor som bygger på intervjuer med dessa, dock tillsammans med föräldrarna⁸. Fattiga familjer är barnfamiljer som uppburit försörjningsstöd längre än tio månader. Sammantaget bygger rapporten på 22 intervjuer, av vilka 14 gjorts av socialsekreterare och endast sammanfattats i journalanteckningar. Forskarna själva har genomfört 9 intervjuer bland 12 familjer (3 familjer kom inte till intervjuerna) som bandats och transkriberats. Sammantaget har 17 barn, dock ett endast bebis, från tre av familjerna varit med i dessa kvalitativa intervjuer.

Vid sammanfattningen av resultaten påpekar forskarna att hur föräldrarna mår och vilken livssituation de befinner sig i påverkar barnens levnadsförhållanden. Barnens situation beskrivs för fyra åldersgrupper, nämligen förskolebarn, skolbarn (6-12 år) ungdomar (13-18 år) samt unga vuxna (18- år). Med tanke på att vi i den här aktuella rapporten studerar just ungdomar i 13-18 årsåldern koncentreras beskrivning av resultat från rapporten speciellt för denna åldersgrupp. I de utsatta familjerna fanns 22 ungdomar i denna åldersgrupp varav sju ungdomar från fyra familjer intervjuades av socialsekreterare (där resultaten är kortfattade) och endast en med sin mamma av forskarna. Detta innebär självklar att uppgifterna kring hur man i denna åldersgrupp upplever sin situation är mycket begränsad. Vid sammanställningen av resultaten urskiljs två särskilt utsatta grupper dels utifrån barnens låga ålder, dels de som varit utsatta för flera riskfaktorer. Den första gruppen bestod av förskolebarn med upplevelse av våld, föräldrars arbetslöshet, trångboddhet och fattigdom. Den andra gruppen innefattade barn med egna neuropsykiska diagnoser samt bodde med en ensamstående mamma, i fattigdom och arbetslös förälder. Samtidigt påpekar författarna att det även i familjer med fler riskfaktorer finn skyddande faktorer som familj och sociala nätverk, föräldrars möjligheter att återgå till sina tidigare arbete eller att de påbörjat en utbildning.

Rapporten innefattar även en genomgång av tidigare forskning samt en presentation av teoretiska perspektiv (kunskapsram). Forskningen om konsekvenserna av barnfattigdom visar ganska samstämmigt - om man ser internationellt – att sådan kan innebära allvarliga konsekvenser i vuxenlivet innefattande sämre hälsa, lägre utbildningsnivå, större utsatthet för våld, sämre situation i relation till arbetsmarknaden och tidigt barnafödande (Andersson, 2010). Barnfattigdomen uppvisar också stora geografiska skillnader, t o m inom samma kommun kan skillnaderna vara stora. Man skall också vara medveten om att fattigdom också ofta kombineras med en rad andra problem, t ex trångboddhet, isolering, psykisk ohälsa och våld i familjen

Skerfving (2015) visar i sin studie om barn till föräldrar med psykisk ohälsa att barnens erfarenhet av föräldrarnas psykiska ohälsa (rimligen gäller det även för fattigdom) har stor betydelse för deras upplevelse⁹. Hon tar – utan någon rangordning – upp fem faktorer. Kön har betydelse, ofta är tjejerna mer känslomässigt involverade. En annan faktor som inverkar är relationer, både föräldrarnas inbördes relation, relation mellan föräldrar och barn samt relationer till både personliga och professionella nätverk. En tredje faktor är föräldrarnas problematik. I många fall finns – något som redan påpekats – även andra problem. En fjärde faktor som inverkar är kommunikation, dvs informationen om föräldrarnas problem både inom och utanför

⁷ FoU-Nordväst är en forsknings- och utvecklingsenhet för socialtjänsten individ- och familjeomsorg samt omsorg för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Den ägs av åtta kommuner i nordvästra Stockholms län: Ekerö, Järfälla; Sigtuna, Sollentuna, Solna stad, Sundbybergs stad, Upplands-Bro och Upplands samt Uppland Väsby.

⁸ **Björktomta Siv-Britt, Eriksson Lisbeth.** Barn i fattiga familjer – risk- och sårbarhets faktorer samt skyddande faktorer.

⁹ **Skerfving, A.** Barn till föräldrar med psykisk ohälsa – barndom och uppväxtvillkor.

familjen något som påverkar barnens möjligheter att be om hjälp. Den femte och sista faktorn är familjens sociala situation. I Skerfving's studie var de som hade den mest utsatta situationen de där båda föräldrarna hade allvarliga psykosociala och socioekonomiska problem och/eller då föräldrarna var flyktingar. Forskning som genomförts i Norge, Danmark och Sverige har konstaterat att förekomsten av fattigdom är högre barn med utländsk härkomst och dessutom mer långvarig.

I ett speciellt avsnitt *Kunskapsram* tar författarna upp olika teoretiska begrepp och teorier som arbetas med inom forskningen kring barnfattigdom. Inom denna arbetas ofta med begreppen risk- och sårbarhetsfaktorer samt skyddande faktorer. Den mest kända forskningen kring riskfaktorer är Werners (1993) studier kring Hawaii och ön Kauai, som påbörjades 1955 och där man under drygt 60 års tid följt upp 698 nyfödda barns utveckling genom en noggrann dokumentation av båda barn, föräldrar och omgivning¹⁰. Även uppgifter om kamrater skola och samhälle dokumenterades vilket gör att man har en mycket utförlig bild av villkoren. I studien konstaterades att ungefär en tredjedel av högriskbarnen, trots en svår uppväxtmiljö, utvecklades till välanpassade, självständiga och högpresterande individer. Skyddsfaktorer definieras genom sin inverka, inte genom sina egenskaper. Skyddande faktorer är sådant som förbättrar eller förändrar en persons känslighet i förhållande till risker och påfrestningar i omgivningen. Det kan handla om egenskaper och förmågor hos barnet såsom speciella talanger, hög intelligens, fysisk attraktivitet eller sociala färdigheter. Yttre omständigheter som påverkar i en gynnsam riktning är positiva relationer till någon eller några vuxna och goda erfarenheter i skolan. En annan viktig aspekt är tiden, d v s om man är utsatt under lång tid eller endast kortare tid. En viktig faktor är också om det finns fler påfrestningar som samverkar och kanske förstärker varandra. Ytterligare en aspekt är tidpunkten. Forskningen visar att yngre barn har sämre motståndskraft och att barn som är äldre än elva år när de varit med om sitt första trauma visade färre symptom än de yngre barnen.

¹⁰ **Werner, EE.** Risk, resilience and recovery.

Material och metod

Målet med undersökningarna har varit att kunna studera barns och ungdomars levnadsvillkor i Malmö. Eleverna har fyllt i enkäterna under lektionstid i skolan. Vid varje undersökningstillfälle har en anställd från fritidsförvaltningen i Malmö eller Ung livsstil varit närvarande i klassen. Den ansvarige har också vid de flesta tillfällena introducerat enkäten för eleverna och samlat in dessa efter att de fyllts i. Har eleverna haft frågor eller svårigheter vid ifyllandet av enkäten har den anställde från fritidsförvaltningen (eller motsvarande) och läraren hjälpt till.

I undersökningarna har tydligt markerats att det är frivilligt att besvara enkäten och att svaren är anonyma. För att garantera anonymiteten har dessa sedan direkt samlats in – utan att någon studerat svaren i de enskilda enkäterna- och flyttats till fritidsförvaltningen. Där har sedan svaren på öppna frågor kodats och efter detta har enkäterna lästs in på data.

Undersökningsgrupp

Urvalet av undersökningsgrupper är slumpmässigt och utgår från uppgifter om samtliga elever - i såväl kommunala skolor som friskolor¹¹. Detta innebär att materialet ger en representativ bild av situationen för samtliga elever – dock ej de som går i grund- eller gymnasieskolan¹² - i kommunen. I tabell 1 presenteras antalet svarande i de olika undersökningarna.

Tabell 1. Malmö. Antalet besvarade enkäter efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

Kommun, undersökningsår	Högstadiet	Gymnasiet
Malmö, 2015	2189	
Malmö, 2019	2237	1511

Sammantaget innefattar denna studie svar från 5 937 elever, huvuddelen från högstadiet.

Oro över familjens ekonomi

I vilken utsträckningar ungdomar i Malmö bekymrar sig över familjens ekonomi studeras genom frågan *Är du orolig över den familjs ekonomi?* med svarsalternativen Inte alls orolig, Inte så orolig, Ganska orolig, Mycket orolig.

Familjesituation

Uppgifter om elevernas familjesituation har hämtats från frågan *Vilka vuxna bor du med hemma?* med svarsalternativen: mamma och pappa (alternativt båda föräldrar), ibland mamma och ibland pappa, bara mamma, bara pappa, förälder och en annan vuxen till, någon annan vuxen samt i gymnasiet även bor ensam. I alla undersökningar utom i mellanstadiet i Stockholm har eleverna även fått besvara en fråga kring vilka vuxna man har förtroende för genom att kryssa för ett antal på förhand givna alternativ. Bland dessa alternativ ingår även mamma respektive pappa. Avsaknaden av markering att man har förtroende tolkas som en indikation på att man har sämre (eventuell ingen) kontakt med föräldrar. Med utgångspunkt från svaren skapas en variabel som anger hur många föräldrar man har förtroende för.

¹¹ Se **Blomdahl m fl.** Ung livsstil Malmö 2021.

¹² I projektet *Ung livsstil* har även ett flertal studier gjorts bland särskoleelever. Resultat från dessa har presenterats i rapporterna.

Mått på socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk bakgrund kan mätas på flera sätt, t.ex. socialgrupp, socioekonomisk grupp, utbildning, inkomst och tillgång till kontantmarginal¹³. När barn och ungdomar själva ska svara på vilket yrke (grunden för socialgrupp och SCB:s socioekonomiska grupper) eller vilken utbildning föräldrarna har blir de interna bortfallen, enligt våra tidigare studier, stora eller mycket stora. Barn och ungdomar kan generellt inte heller svara tillförlitligt på vilken inkomst föräldrarna har eller om familjen har tillgång till en kontantmarginal.

Ung livsstil har sedan 1984 valt att mäta socioekonomisk bakgrund med hjälp av ett antal frågor kring boendeform och tillgång till fritidskapitalvaror. Utifrån tillgången till dessa materiella resurser har vi bildat fem grupper. Det interna bortfallet blir i detta fall mycket litet¹⁴. De fem grupperna är:

Grupp 1: Bor i villa/radhus och har tillgång till bil+ båt+ sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 2: Bor i villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 3: Övriga t ex bor i hyreslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 4: Bor i hyreslägenhet och har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har **inte** tillgång till sommarstuga/fritidshus/hus utomlands, bil eller båt

De fem grupperna benämns i rapporten **socioekonomiska grupper**. Vi väljer också av läsbarhetsskäl att i fallande ordning kalla de fem grupperna: **stora resurser** (socioekonomisk grupp 1), **ganska stora resurser** (socioekonomisk grupp 2), **medelstora resurser** (socioekonomisk grupp 3), **ganska små resurser** (socioekonomisk grupp 4) och **små resurser** (socioekonomisk grupp 5).

Detta mått har använts i flera andra svenska studier (Blomdahl/Elofsson, 1990, Nilsson, 1998, Blomdahl/Elofsson, 2007, Larsson, 2008). Även i internationella studier används likartade indikatorer på socioekonomisk bakgrund. I WHO:s hälsoenkät definieras de ungas socioekonomiska status utifrån svar på frågor om familjens ekonomi, bilinnehav, semestervanor, datoräggande och om de unga har eget rum¹⁵. Under senare år har det utvecklats en skala FAS (Family Affluence Scale) som använts i en rad internationella studier och speciellt inom Health Behavior in School-Aged Children (HBSC). Denna skala har många likheter med det mått på socioekonomisk bakgrund som använts i studierna inom Ung livsstil.

Alla dessa mått kan kopplas till Webers definition av social klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser¹⁶. Med ett likartat mått finner sociologen Mikael Tåhlin en tydlig koppling mellan ekonomiska resurser och flertalet fritids- och kulturaktiviteter även efter kontroll för ålder och socialgrupp¹⁷. Tåhlin har också i senare rapporter visat att individens ekonomiska

¹³ Socialgrupp har använts av låginkomstutredningen. Se t.ex. **Agneta Lundahl**, Fritid och rekreation. Socioekonomiska grupper, utbildning och tillgång till kontantmarginal används av SCB. Se t.ex. **SCB**, Fritid 1976-2002.

¹⁴ I mellanstadiet är det interna bortfallet 1,9%, i högstadiet 0,6% och i gymnasiet 0,9%. Det är alltså få ungdomar som inte svarat på frågorna om boendeform och tillgång till de materiella fritidsresurserna.

¹⁵ **Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M**. Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale.

¹⁶ **Weber, M**, Ekonomi och samhälle.

¹⁷ **Tåhlin, M**, Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor.

resurser har en direkt inverkan på individens fritids- och hälsosituation¹⁸. Antagandet är i enlighet med Tåhlins hypotes att familjernas kontrollvidd - mängden av möjliga handlingar - ökar kontinuerligt från ekonomisk grupp 5 till ekonomisk grupp 1¹⁹.

Mått på svensk och utländsk bakgrund

Som grund för beskrivningen av svensk respektive utländsk bakgrund används uppgifter huruvida ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller ej²⁰. Frågorna har följande formulering:

Är du, din pappa, din mamma född i Sverige²¹? (Nej/Ja)

Utifrån antagandet att graden av utländsk bakgrund har betydelse för deras deltagande i förening och andra organiserade fritidsaktiviteter i Sverige har vi konstruerat följande fyra grupper²²:

Grupp 1. Denna grupp innefattar barn och ungdomar som själva liksom sina föräldrar är födda i Sverige. Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **svensk bakgrund**.

Grupp 2. Denna kategori består av följande tre grupper:

- * Föräldrarna födda i Sverige. Barnet fött utomlands
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött i Sverige
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött utomlands

Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **ganska stark svensk bakgrund**.

Grupp 3. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött i Sverige. Denna grupp benämns **andra generationens invandrare**.

Grupp 4. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött utomlands. Denna grupp benämns **första generationens invandrare**.

Stadsdelar, boendeområden

I materialet finns uppgifter kring i vilken stadsdel ungdomarna bor. Sammantaget finns här underlag för att studera hur det ser ut i tio specificerade stadsdelar. En jämförelse med avseende på socioekonomisk bakgrund pekar mot att bostadsområdena kan delas in i tre grupper. Genomsnittligt högst socioekonomisk bakgrund finner vi i Limhamn-Bunkeflo, Husie och Oxie. Limhamn-Bunkeflo skiljer också ut sig speciellt genom att andelen ungdomar med utländsk bakgrund är mycket låg (endast 10%). De båda övriga stadsdelarna skiljer inte ut sig på samma sätt när det gäller detta. I motsats till detta är Rosengård och Södra innerstan stadsdelar där den genomsnittliga socioekonomiska bakgrunden är lägst. I de två senare stadsdelarna är också andelen ungdomar med utländsk bakgrund hög (i Rosengård så hög som 90 %).

För att få en mer övergripande bild av kopplingen till stadsdelarnas sociodemografiska och socioekonomiska struktur har dessa delats in i tre grupper: låg- och höginkomstområden samt

¹⁸ Tåhlin, M., Arbetets värde och kostnader.

¹⁹ Tåhlin, M., Arbetets värde och kostnader, sid. 47.

²⁰ En utförligare beskrivning finns i Blomdahl/Elofsson, Hur många idrottare/motionärer för lite och vilka är dom? sid. 33-34. I den här skriften används också begreppen första och andra generationens invandrare.

²¹ Vi frågar var för sig om barnet själv, pappa respektive mamma är född i Sverige eller utomlands.

²² För en närmare diskussion om antagandet se Blomdahl/Elofsson, Hur många motionärer/idrottare för lite och vilka är dom? sid. 33-34.

en mellanliggande grupp som innefattar övriga stadsdelar. Låginkomstområden innefattar Rosengård samt Södra innerstan och höginkomstområden är Limhamn-Bunkeflo, Husie och Oxie

Statistiska metoder

Resultaten presenteras i form av korstabeller där skillnader testas med χ^2 -test eller Fisher's exakta test (i de fall då svarsalternativen endast är två). I vissa fall studeras medelvärden och då testas skillnader med F-test eller t-test (där det endast handlar om jämförelse mellan två alternativ). För att få en bild av olika bakgrundsfaktorerens enskilda, direkta inverkan används binär, logistisk analys.

Samtliga analyser har genomförts med SPSS, version 21.

Hur många är oroade över familjens ekonomi?

Vi börjar med att undersöka hur vanligt det är att ungdomar oroar sig över familjens ekonomi. I tabell 2 presenteras hur ungdomarna svarat på frågan uppdelat efter kön, stadium och undersökningsår.

Tabell 2. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer				
	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	
Hög, 2015	62	28	8	3	51	38	9	3	***
Hög, 2019	60	31	7	2	53	37	8	2	**
Gym, 2020	57	30	9	3	49	38	10	3	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

För det första kan vi notera att en mycket stor majoritet känner ingen eller liten oro över familjens ekonomi. Ungefär 10 procent känner sig ganska eller mycket oroliga. Genomgående finns en klar könsskillnad i svaren, men denna handlar främst om att det är fler bland killarna som anger att de inte alls är oroade. Andelen som anger att de är ganska eller mycket oroliga skiljer sig obetydligt mellan könen liksom mellan stadierna och de båda studierna i högstadiet år 2015 och 2019.

Andelen som är ganska eller mycket oroliga över familjens ekonomi ligger på klart lägre nivå än den som redovisas i Rädda Barnens redovisning – utifrån data från SCB – kring andelen barn/ungdomar som levde i barnfattigdom år 2016. Denna andel var då i Malmö 25 procent bland 0-17-åringar med en svag nedgång från 2015 till 2016. Även om denna nedgång skulle ha fortsatt torde dagens siffror kring andelen som lever i ekonomisk utsatta familjer troligen ligga klart över de cirka 10 procent som oroar sig över familjens ekonomi. Jämför vi med de uppgifter som Rädda Barnen presenterat kring hur många som någon gång oroat sig över familjens ekonomi – cirka en tredjedel – är våra siffror mycket lägre. Ett skäl kan ju vara att Rädda Barnen ställt ett mycket lågt krav på oro.

I Rädda Barnens rapport konstateras att det är fler bland ungdomar i sista årskursen i gymnasiet som någon gång oroat sig för familjens ekonomi. Låt oss därför se lite närmare på om det sker förändringar med ålder under högstadiet och gymnasiet.

Tabell 3. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, årskurs, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Årskurs	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	***							
7	67	26	5	3	53	37	8	2
8	63	29	6	2	51	39	9	2
9	57	29	10	3	49	39	9	4
Hög, 2019	**							
7	67	25	6	2	57	34	7	2
8	60	32	5	2	48	39	10	3
9	53	35	9	3	54	38	7	2
Gym, 2019								
1	63	29	6	2	55	38	7	3
2	57	27	11	6	50	38	10	3
3	52	34	11	3	47	39	12	2

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar att det sker en klar förändring bland killarna under högstadiets gång. Andelen som känner sig oroade över familjens ekonomi ökar från årskurs 7 till årskurs 9. Samtidigt är det färre som svarat att de inte alls känner sig oroade. Till viss del framträder liknande tendenser bland högstadietjejerna och i gymnasiet men dessa är inte lika tydliga och framträdande.

Koppling till social bakgrund

I det här kapitlet ser vi närmare på hur oro över familjens ekonomi kopplas samman med familjesituation, socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund samt om det finns skillnader mellan olika bostadsområden (stadsdelar).

Familjesituation

Frågan är hur oro för familjens ekonomi är sammankopplad med ungdomarnas familjesituation. Denna studeras utifrån två perspektiv. Det ena handlar om i vilken typ av familj man bor i, det andra om i vilken utsträckning man har förtroende för föräldrarna. Vi börjar med att se till sambanden med familjesammansättningen.

Tabell 4. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, familjesammansättning, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Årskurs	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	***				***			
Båda föräldrar	66	26	6	2	56	35	7	2
Växelvís	53	38	8	1	45	48	7	1
Ensam mamma	43	39	15	4	27	47	20	7
Ensam pappa	31	31	25	13	27	47	13	13
Föräld + annvux	52	32	12	4	40	45	8	8
Hög, 2019								
Båda föräldrar	68	28	5	2	57	35	6	2
Växelvís	51	41	8	1	45	44	9	2
Ensam mamma	44	38	13	5	38	40	17	5
Ensam pappa	29	48	24	0	43	43	7	7
Föräld + annvux	60	30	7	3	50	58	0	0
Gym, 2019	***				***			
Båda föräldrar	61	28	7	3	55	35	9	2
Växelvís	60	33	7	0	43	47	7	3
Ensam mamma	41	77	11	4	33	49	13	5
Ensam pappa	69	15	15	0	36	36	28	0
Föräld + annvux	53	27	27	3	54	29	11	26
Ensam	37	37	37	11	31	50	6	13

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Både i studien från högstadiet år 2015 och i gymnasiet från 2020 framträder tydliga signifikanta samband. Dessa visar att ungdomar som bor med bägge föräldrar eller har växelvis boende i minst utsträckning oroar sig över familjens ekonomi. I huvudsak tycks detta även gälla om vi ser till resultaten från högstadiet år 2019. Speciellt ungdomar som bor med en ensamstående förälder – flest av dem med en ensamstående mamma – är oroade i högre utsträckning. Något speciellt att observera är att ungdomar som bor ensamma – speciellt killar – i högre utsträckning oroar sig. Även i Rädda Barnens rapport framträder skillnader när det gäller hur många 0-17-åringar som lever i ekonomiskt utsatta familjer, men här är skillnaderna betydligt större än vad som framträder när det gäller hur många som (i varje fall i större utsträckning) oroar sig över familjens ekonomi²³ Speciellt gäller att siffrorna för de som bor med en ensamstående förälder ligger mycket högre om vi ser till andelen ekonomiskt utsatta.

²³ **Rädda Barnen.** Barnfattigdom i Sverige.

Vi har i en rad olika sammanhang kunnat konstatera att ungdomar som inte angett att de har förtroende för bägge föräldrar i en rad avseende – t ex när det gäller hälsosituationen – är en utsatt grupp. Frågan är om det också finns en koppling till oro över familjens ekonomi.

Tabell 5. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, förtroende för föräldrar, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Förtroende föräldrar	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	***				***			
Ingen	52	30	13	6	42	39	14	5
En	69	43	18	1	31	49	15	5
Båda	66	26	5	2	58	35	6	2
Hög, 2019	***				***			
Ingen	51	35	10	4	45	36	14	6
En	34	48	12	6	38	46	13	3
Båda	66	27	5	1	60	35	5	1
Gym, 2019	***				***			
Ingen	42	36	13	7	39	41	12	7
En	43	35	18	4	35	45	16	4
Båda	64	28	6	2	57	35	7	1

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Bilden är mycket entydig. Oberoende av kön och ålder är de som angett att de har förtroende för bägge föräldrar mindre oroade över familjens ekonomi. En rimlig förklaring är att ungdomar som saknar förtroende till bägge föräldrar (eller inte har kontakt med bägge) i en rad avseenden är en mer utsatt grupp. Ett exempel på denna utsatthet torde vara att fler bland dessa kommer från familjer med sämre (kanske mer problematiska) ekonomiska villkor.

Föräldrars sysselsättning

I enkäterna från högstadiet år 2019 och gymnasiet från 2020 ingår även frågan *Vad stämmer bäst in på din familj?* med alternativen arbetar med lön, är föräldraledig, studerar, är arbetssökande, är sjukskriven samt tar hand om familjen och hemmet, För varje sådant alternativ får ungdomarna kryssa för om detta gäller för mamma, pappa eller annan vårdnadshavare. En fullständig redovisning av alla tänkbara variationer skulle bli alltför detaljerad. Vi koncentrerar oss till att studera de fall där ingen respektive båda föräldrar arbetar med lön, minst en är arbetssökande samt då minst en är sjukskriven.

Tabell 6. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, föräldrars sysselsättning, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Föräldrars sysselsättning	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2019								
Antal föräldrar som lönearbetar ***					***			
Ingen	16	19	25	33	13	14	18	42
Båda	67	55	35	17	72	61	39	21
Arbetssökande ***					***			
Minst en	9	17	32	42	8	18	27	38
Sjukskriven ***					***			
Minst en	8	14	24	42	8	12	20	29
Gym, 2015								
Antal föräldrar som lönearbetar ***					***			
Ingen	17	21	36	70	12	19	11	30
Båda	37	58	39	9	74	52	46	30
Arbetssökande ***					***			
Minst en	7	11	34	22	7	17	32	30
Sjukskriven ***					**			
Minst en	7	15	19	26	8	10	19	25

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar mycket tydligt att föräldrarnas sysselsättningssituation ser helt olika ut bland ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi än bland andra ungdomar. Bland dem som oroar sig över ekonomin är det betydligt fler där ingen av föräldrarna arbetar med lön och avsevärt färre fall där båda gör det. Det finns också betydligt fler där minst en av föräldrarna är arbetssökande eller sjukskrivna. Genomgående gäller att föräldrarnas sysselsättningssituation är mest problematisk bland de ungdomar som svarat att de är mycket oroliga över familjens ekonomi, något som stärker bilden av att ungdomarnas svar troligen är starkt sammankopplade med den reella situationen. Bakom oron för ekonomin döljer sig oftast verkliga ekonomiska begränsningar.

Socioekonomisk bakgrund

Det förefaller ganska logiskt att det finns en stark koppling till ungdomarnas socioekonomiska bakgrund. I tabell 7 ser vi närmare på hur denna ser ut och hur stark den är. Eftersom det är få ungdomar som har högst socioekonomisk bakgrund har de två högsta grupperna – hög och ganska hög – slagits samman och betecknas hög i tabellen.

Tabell 7. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, socioekonomisk bakgrund, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Socekon. bakgrund	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	***				***			
Hög	74	20	4	2	63	34	3	0
Medel	64	29	6	2	54	38	6	2
Ganska låg	50	38	10	2	43	41	13	4
Låg	38	26	23	14	24	38	27	11
Hög, 2019	***				***			
Hög	74	23	3	1	65	30	4	1
Medel	63	31	5	1	54	37	7	2
Ganska låg	47	36	12	5	44	42	12	2
Låg	33	44	20	4	36	45	17	3
Gym, 2019	***				***			
Hög	76	20	4	0	70	28	2	1
Medel	61	30	6	3	54	38	7	1
Ganska låg	45	40	12	3	32	49	17	3
Låg	14	34	36	16	17	45	25	13

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Inte speciellt förvånande framträder starka signifikanta samband mellan oro för familjens ekonomi och socioekonomisk bakgrund. Sambanden är kontinuerliga, ju lägre socioekonomisk bakgrund desto fler är ganska eller mycket oroliga. Speciellt hög är denna andel bland de som har lägsta socioekonomisk bakgrund där ofta kring 40 procent av ungdomarna anger att de är ganska eller mycket oroliga att jämföra med under tio procent i grupperna med medel eller hög socioekonomisk bakgrund.

Svensk/utländsk bakgrund

Frågan är då hur sambanden ser ut med svensk/utländsk bakgrund. Med tanke på att fler ungdomar med utländsk bakgrund kommer från familjer med lägre socioekonomisk bakgrund kan vi rimligtvis tänka sig att det är fler bland dessa som är oroade över familjens ekonomi.

Tabell 8. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, svensk/utländsk bakgrund, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	***				***			
Svensk	69	23	5	2	56	36	6	2
Ganska svensk	63	32	5	1	52	38	8	3
Andra generation	59	31	8	3	49	69	9	4
Första generation	51	30	14	5	45	41	12	3
Hög, 2019	***				+			
Svensk	67	29	4	0	54	38	6	2
Ganska svensk	58	32	7	3	54	37	9	1
Andra generation	60	32	6	2	54	33	9	4
Första generation	51	31	12	6	49	40	9	2
Gym, 2019	***				***			
Svensk	69	24	5	2	62	32	6	1
Ganska svensk	63	27	8	3	45	40	11	5
Andra generation	48	40	11	2	44	43	10	3
Första generation	33	39	18	10	33	46	17	4

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten stämmer med antagandet – vi finner signifikanta samband i samtliga fall, dock endast tenens till samband bland tjejerna i högstadiet år 2019. Resultaten visar nästan genomgående att ungdomar med föräldrar födda utomlands i högre utsträckning oroar sig över familjens ekonomi och att denna oro är mest utbredd bland första generationens invandrare.

Rädda Barnen visar i sin rapport att det finns stora skillnader mellan de där både barnen och föräldrarna har svensk bakgrund och de där någon av dessa har utländsk bakgrund när det gäller förekomst av barnfattigdom²⁴. I den första gruppen är det 3.1 % av barnen som lever i ekonomiskt utsatta familjer, i den senare 21.6 %. Även då man ser till andelen som oroar sig över familjens ekonomi finns skillnader men dessa är betydligt mindre. Bland de som har svensk bakgrund är det cirka 7 % som oroar sig över familjens ekonomi, bland de med utländsk anknytning 13 %. Andelen som oroar sig över familjens ekonomi är alltså högre än andelen som bor i ekonomisk utsatta familjer bland de som har svensk bakgrund medan motsatsen gäller för de som har någon form av utländsk bakgrund. Ser vi till de som har svensk bakgrund finns alltså flera som oroar sig över familjens ekonomi även bland de som bor i icke ekonomiskt utsatta familjer. I motsats gäller att flera av ungdomar med utländsk bakgrund som lever i ekonomiskt utsatta familjer inte oroar sig över familjens ekonomi (i vare fall inte i någon större utsträckning).

Stadsdel, boendekområde

I tabell 9 presenteras hur oro över familjens ekonomi skiljer sig mellan olika stadsdelar. Studien som genomförts i Malmö är så omfattande att det är möjligt att studera situationen i tio stadsdelar. Vilka dessa är framgår av tabellen nedan.

²⁴ **Rädda Barnen.** Barnfattigdom i Sverige.

Tabell 9. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, stadsdel, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Stadsdel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015	**				*			
Centrum	54	40	4	3	35	48	12	5
Fosie	57	30	10	3	47	41	10	2
Husie	72	25	3	0	53	37	10	0
Hyllie	59	29	9	2	46	35	13	5
Kirseberg	56	36	7	1	51	44	6	0
Limhamn	76	18	4	2	60	35	4	2
Oxie	62	29	9	0	59	30	8	2
Rosengård	51	32	12	5	45	44	8	3
Södra inner	56	24	15	6	42	37	14	8
Västra inner	67	28	0	5	63	31	6	0
Hög, 2019	*				*			
Centrum	52	34	9	5	45	40	14	1
Fosie	56	31	9	4	49	38	10	3
Husie	75	21	3	2	54	40	6	0
Hyllie	63	28	8	0	47	40	10	3
Kirseberg	61	31	5	3	47	43	8	2
Limhamn	70	23	6	2	63	30	5	3
Oxie	61	33	5	0	63	27	7	3
Rosengård	58	35	5	2	56	35	6	4
Södra inner	52	33	14	2	45	43	12	0
Västra inner	53	44	2	2	58	38	3	2
Gym, 2019								
Centrum	53	27	17	3	40	43	16	0
Fosie	42	43	9	5	43	35	20	3
Husie	61	29	8	3	55	38	3	3
Hyllie	49	37	12	2	51	35	13	2
Kirseberg	53	36	6	6	42	50	4	0
Limhamn	73	23	4	0	66	30	4	0
Oxie	59	21	17	3	52	44	4	0
Rosengård	47	35	14	4	38	38	15	9
Södra inner	48	31	10	10	29	59	6	6
Västra inner	58	27	8	8	45	37	11	8

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar att det finns tydliga skillnader mellan de olika stadsdelarna. Speciellt handlat detta om att andelen som oror sig över familjens ekonomi ganska ofta eller alltid är låg i Husie, Limhamn-Bunkeflo och Västra innerstan. I dessa stadsdelar är medelinkomsten hög eller i varje fall ganska hög. Ser vi till övriga stadsdelar framträder knappast tydligt att andelen ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi skulle vara speciellt hög i någon av dessa men i studien från högstadiet år 2015 finns tecken på att andelen skulle var speciellt hög i Södra innerstan och bland killar i Rosengård. Bland gymnasietjejerna är det också fler i Fosie och Rosengård som oroar sig över familjens ekonomi.

Jämför vi de resultat Rädda Barnen redovisar kring andel 0-17-årinagar som lever i ekonomiskt utsatta familjer är parallelliteten begränsad²⁵. Även om andelen som bor i ekonomiskt utsatta familjer liksom andelen som oroar sig över familjens ekonomi är lägst i Limhamn-Bunkeflo och Husie, så blir inte rangordning särskilt lika om vi ser till låginkomstområdena.

²⁵ Se tabell B.1 bilagan.

Text är andelen som oroar sig över familjens ekonomi endast något högre i Rosengård än i de tre höginkomstområden - Limhamn- Bunkeflo, Oxie och Husie. Ser vi till andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer är skillnaderna stora – 52 procent mot kring tio procent.

Vi har i flera sammanhang delat in stadsdelar, boendeyråden i tre grupper kopplade till deras socioekonomiska struktur. Dessa tre grupper är höginkomst- respektive låginkomstområden samt en mellangrupp som innefattar övriga stadsdelar. Detta ger en enklare överblick än analyserna av alla de tio stadsdelarna som vi presenterat ovan. I tabell 10 studeras om och hur dessa tre typer av bostadsområden skiljer sig när det gäller hur stor andel av ungdomarna som oroar sig för familjens ekonomi.

Tabell 10. Oro över familjens ekonomi. Andel (%) efter kön, boendeyrådens socioekonomiska struktur, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Boendeyråden Struktur	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Hög, 2015								
Hög	75	20	3	2	60	34	4	1
Medel	60	32	7	2	50	37	10	3
Låg	54	30	12	4	46	42	10	3
Hög, 2019	*				*			
Hög	65	28	5	2	62	32	4	3
Medel	61	30	7	2	50	39	10	2
Låg	56	33	9	3	51	37	9	3
Gym, 2019	***				****			
Hög	70	24	5	1	61	32	5	2
Medel	54	30	13	3	47	41	11	1
Låg	45	39	11	6	40	39	16	5

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Med tanke på att uppdelningen av områdena utgår från deras socioekonomiska struktur och att andelen ungdomar med utländsk bakgrund skiljer sig, inte minst mellan hög- och låginkomstområden är det knappast förvånande att vi får signifikanta samband i både högstadiet och gymnasiet år 2019/20.

Det som främst framträder är att det är minst andel som oroar sig över familjens ekonomi i höginkomstområdena. Däremot tycks inte - med undantag för killar i högstadiet år 2015 och tjejer i gymnasiet år 2020 – de som bor i låginkomstområden i större utsträckning oroa sig över familjens ekonomi än de som bor i stadsdelar från mellangruppen

I Rädda Barnens rapport jämförs även barn med svensk bakgrund och de som i någon utsträckning har utländsk anknytning i de olika stadsdelarna. För att få en bild av hur dessa resultat stämmer med andel som oroar sig över familjens ekonomi presenteras i tabell 11 motsvarande uppgifter för andelen som oroar sig över familjens ekonomi utifrån studien i högstadiet år 2015 – vilket gör att det handlar om samma tidpunkt.

Tabell 11. Andel barn 0-17 år som bor i ekonomisk utsatta hushåll år 2016 respektive andelen högstadieläver från studien år 2015 som oroar sig över familjens ekonomi efter svensk/utländsk bakgrund och stadsdel.

Stadsdel	Andel som oroar sig över familjens ekonomi Högstadiet 2015			Andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll 0-17 år 2016		
	Med svensk bakgrund	Själva och/eller minst en förälder är född utomlands	Differens	Med svensk bakgrund	Själva och/eller minst en förälder är född utomlands	Differens
Malmö totalt	8	12	4	6	37	31
Centrum	8	13	5	7	28	21
Södra innerstan	21	19	-2	12	46	34
Västar innerstan	6	5	-1	4	22	18
Limhamn-Bunkeflo	4	8	4	3	20	17
Hyllie	12	18	6	8	43	35
Fosie	16	12	-4	17	43	26
Oxie	9	10	1	5	25	20
Rosengård	8	14	6	29	53	24
Husie	9	4	-5	3	17	14
Kirseberg	8	7	-1	7	39	32

Resultaten skiljer sig mycket markant om vi jämför andelen som oroar sig över familjens ekonomi och andelen som bor i ekonomiskt utsatta familjer utifrån svensk/utländsk bakgrund. Ser vi till totalsiffrorna för Malmö så är andelen ungefär lika stor bland de som har svensk bakgrund medan andelen som oroar sig över familjens ekonomi är markant mycket lägre bland de som har någon form av utländsk anknytning. Detta gäller också ganska genomgående om vi ser till de enskilda stadsdelarna. Skillnaden mellan dessa båda grupper är ganska begränsade om vi ser till oro över familjens ekonomi – ibland är det t o m fler bland de som har svensk bakgrund som gör detta – medan den är betydligt större när det gäller andelen ungdomar som bor i familjer som är ekonomiskt utsatta. Följden av detta blir också att skillnaderna mellan stadsdelarna blir ganska begränsade när det gäller oro över familjens ekonomi, medan de är mer framträdande och tydliga när det gäller andelen som bor i ekonomisk utsatta familjer.

Förklaringen till dessa olikheter ligger främst i att många ungdomar med utländsk bakgrund från ekonomiskt utsatta familjer inte oroar sig över familjens ekonomi så mycket. I viss utsträckning kan det även vara så att det finns en del ungdomar med svensk bakgrund i icke ekonomisk utsatta familjer som oroar sig över ekonomin, men detta har mindre inverkan. En rimlig tolkning skulle kunna vara att ungdomarna när de oroar sig över familjens ekonomi i stor utsträckning utgår från hur det ser ut i den närmaste kamratkretsen. Även om familjen är ekonomiskt utsatt tycker man kanske inte att situationen är så allvarligt, eftersom detta också gäller bland kompisarna, kanske tycker man att man relativt sett inte har det så dåligt.

Vad förklarar främst vilka som är oroliga?

För att få en klarare bild av vilka bakgrundsfaktorer som främst inverkar på om ungdomar oroar sig över familjens ekonomi har materialet analyserats med binär, logistisk regressionsanalys. Detta innebär att vi studerar samband med de enskilda variablerna efter kontroll för inverkan från övriga variabler, och därmed får en bild av olika variablers direkta inverkan. I modellen används andelen som anger att de är ganska eller mycket oroliga som utfallsvariabel. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – familjesammansättning samt förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund samt stadsdel. En separat analys görs också där stadsdelarna delas upp i tre grupper utifrån socioekonomisk struktur: hög, medel, låg. Resultat från dessa analyser – förekomst av signifikanta samband, oddskvoter samt Pseudo R^2 - presenteras i tabell 12, uppdelat efter kön och stadium.

Oddskvoten som redovisas anger hur vanligt det är att barn/ungdomar inom en vis variabelgrupp är oroade i relation till hur det är i variabelns basgrupp. Ett värde under ett (1) innebär att det är färre som är oroade, ett värde över ett (1) att det är fler. Som bas för varje variabel väljs det värde som innefattar flest individer eller alternativt en relativ stor del av individerna, för att skattningarna skall bli säkra. Följande gäller för de olika variablerna:

- Årskurs – bas: den yngsta årskursen på respektive stadium
- Familjesammansättning – bas: de som bor med båda föräldrarna
- Förtroende för föräldrar – bas: de som markerat att de har förtroende för bägge föräldrar
- Socioekonomisk bakgrund – bas: mellangruppen
- Svensk/utländsk bakgrund – bas: svensk bakgrund
- Stadsdel – bas: Centrum
- Stadsdelens status – bas: Medel

Signifikansnivån anger om den aktuella variabeln har en direkt inverkan på om barn och ungdomarna är utomstående eller ej.

För att illustrera hur resultaten skall utläsas och tolkas kan vi se till resultaten för killarna i högstadiet från undersökningen 2019. Om vi ser till förekomsten av signifikanta samband framträder sådana när det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Vid sidan av detta finns en tendens till signifikanta samband ($p < 0,10$) med förtroende för föräldrar.

Om vi ser till de redovisade oddskvoterna för socioekonomisk bakgrund bland killarna är dessa större än ett (1) bland de som har låg eller ganska låg sådan bakgrund, Detta visar att andelen som oroar sig över familjens ekonomi är klart högre bland de som har låg socioekonomisk bakgrund. Det samband som framträder med svensk/utländsk bakgrund visar att utländsk bakgrund här har en direkt, fristående inverkan även efter kontroll för socioekonomisk bakgrund. Killar med utländsk bakgrund oroar sig i högre utsträckning över familjens ekonomi än vad som kan förklaras av lägre socioekonomisk bakgrund.

Tabell 12. Den sociala bakgrundens inverkan på andelen som är oroad (ganska mycket eller mycket) över familjens ekonomi. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo- R^2) - efter kön, stadium och undersökningsår.

Kommun, år	Hög, 2019		Gym, 2020		Hög, 2015	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
<i>Årskurs</i>					*	
1,7,1	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
2,7,2	1.00	1.40	1.67	1.59	0.99	0.87
3,9,3	1.38	1.03	1.30	1.38	1.97*	1.07
<i>Familjekonstellation</i>			*		*	
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.14	1.20	0.24+	0.96	1.47	0.84
Ensam mamma	1.40	2.02*	0.55	1.01	1.15	1.76
Ensam pappa	2.09	1.44	0.31	4.08*	3.75*	1.90
En föräld + Ann vuxen	0.86	1.10	1.36	1.68	1.70	1.27
Annan vuxen	2.91	0.00	21.3*	0.85	7.53**	0.94
Ensam			1.04	0.73		
<i>Förtroende föräldrar</i>	+	***	*	*		**
Ingen	1.49	3.39***	2.31*	2.23*	1.42	2.51**
En	2.32*	2.19**	2.25+	2.40*	1.69	1.91*
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
<i>Socioek. bakgrund</i>	**		***	**	***	***
Hög	1.35	2.00	0.80	0.00	1.10	0.00
Ganska hög	0.57	0.64	0.36	0.32+	0.66	0.35
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	2.40**	1.28	1.61	2.19	1.55	2.11**
Låg	3.04**	1.50	8.59***	4.65***	5.19***	5.98***
<i>Sv/utl bakgrund</i>	**					
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. anknytn.	2.36*	1.02	1.06	1.41	0.54	1.24
Andra gen. inv.	1.97+	1.27	1.12	0.94	1.01	1.16
Första gen. inv.	3.68***	0.99	2.24+	1.35	1.50	1.05
<i>Stadsdel</i>						
Centrum	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Fosie	0.73	0.90	0.66	2.29+	2.67	0.91
Husie	0.48	0.40+	0.85	0.89	0.89	1.66
Hyllie	0.59	0.98	0.43	1.13	1.94	1.39
Kirseberg	0.61	0.68	0.69	0.92	2.36	0.45
Limhamn-Bunkeflo	0.97	0.70	0.28*	0.49	1.51	0.88
Oxie	0.58	0.95	1.72	0.00	2.60	1.44
Rosengård	0.36*	0.52+	0.56	1.95	2.55+	0.68
Södra innerstan	0.73	0.48	0.58	0.41	3.85*	1.25
Västra innerstan	0.21*	0.36	0.59	1.33	0.93	0.41
<i>Pseudo R^2</i>	17.2	12.7	29.8	25.5	19.5	19.8
<i>Området status</i>				+		
Hög	0.93	0.71	0.43*	0.81	0.78	0.66
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Låg	0.88	0.83	0.76	1.85*	1.55	0.82

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001

Resultaten pekar på att det främst är två faktorer som främst inverkar på – är kopplade till – att ungdomar oroar sig över familjens ekonomi. Ser vi till socioekonomisk bakgrund är mönstret logiskt, sambanden handlar om att ungdomar med lägst, ibland även de med näst lägst, socioekonomisk bakgrund oftare oroar sig över familjens ekonomi. Tjejer i högstadiet från studien år 2019 utgör dock ett undantag, här är kopplingen till socioekonomisk bakgrund mycket svag.

Ser vi till förtroende för föräldrar gäller att oron över familjens ekonomi är vanligare bland de som inte har förtroende för bägge föräldrarna. En rimlig tolkning är väl att oro över ekonomi – eller kanske att man lever i mer utsatta familjer - leder till att relationen till föräldrarna blir mer komplicerad. Viktigt att komma ihåg är att dessa samband framträder efter kontroll för socioekonomisk bakgrund, det handlar alltså om utsatthet i vidare mening.

Övriga variabler tycks däremot ha en mer begränsad inverkan. Speciellt intressant är att utländsk bakgrund – utom bland killarna i högstadiet år 2019 - eller att man bor i ett låginkomstområde inte leder till att fler oroar sig över familjens ekonomi än vad som kan förklaras av att dessa ofta har lägre socioekonomisk bakgrund.

Vilka konsekvenser får oro över familjens ekonomi?

I det här kapitlet studeras vilka samband det finns mellan ungdomars oro över familjens ekonomi och deras skol- och fritidssituation, fysisk aktivitet, matvanor samt rädsla för att vara ute om kvällarna.

Skolan

Flera forskare har pekat på att ekonomisk utsatthet i familjen kan påverka ungdomars skolsituation starkt och därmed få negativa effekter för deras framtidsmöjligheter. Samtidigt skall man inte bortse från att skolan också kan vara en tillflyktsort – både när det gäller kamrater och vuxna – som kan ge utsatta ungdomar extra stöd och trygghet. Därför är det av intresse att närmare studera vilken koppling det finns mellan oro över familjens ekonomi och ungdomarnas skolsituation mer utförligt. Med utgångspunkt från frågorna som finns i enkäten studeras följande perspektiv

- Hur viktigt ungdomarna tycker det är att vara bra i skolan samt hur mycket tid man lägger ned på läsläsning.
- Hur man upplever och uppfattar sin skolsituation. Här studerar vi om man tycker sig kunna påverka undervisningen, om man tycker att man får det stöd man behöver samt i vilken utsträckning man skolkat.
- Hur man lyckas i skolan, vilket i högstadiet studeras genom att analysera medelbetyg i ett antal centrala ämnen, i gymnasiet vilken typ av program man går på – yrkes- eller studieförberedande.
- En mer övergripande bild av skolsituationen fås genom att se till hur ungdomarna trivs i skolan samt vilka möjligheter de tycker sig ha i skolan jämfört med andra i samma ålder.

Vilken betydelse har skolan för att ge livet mening?

Frågan om vilken betydelse ungdomarna lägger vid skola studeras genom svaren på frågan *Hur viktigt är följande för dig?* där ett alternativ är att det går bra för mig i skolan. Svartalternativen är: Inte alls viktigt, Inte så viktigt, Ganska viktigt samt Mycket viktigt. I tabellen studeras andelen som angett att det är mycket viktigt. En annan bild av vilken betydelse ungdomarna lägger vid skolan är hur mycket tid de lägger ned på läsläsning. Uppgifter kring detta har hämtats från frågan *Hur många timmar har du ägnat åt följande de senaste 7 dagarna på din fritid?* i tabellen studeras antal timmar ungdomarna i genomsnitt lagt ned på läsläsning. Hur ser då kopplingen till oro för familjens ekonomi ut i dessa två fall?

Tabell 13. Samband mellan oro över familjens ekonomi och vilken betydelse man lägger vid skolan. Andel (%) som anger att det är mycket viktigt att vara bra i skolan samt genomsnittlig tid (m) som ungdomarna lägger ned på läsläsning per vecka efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Bra skola, mycket viktigt								
Hög, 2015	71	65	60	75	78	75	74	79
Sign nivå			+					
Hög, 2019	61	53	53	48	73	69	31	71
Sign nivå			**			*		
Gym, 2020	60	55	52	73	73	68	75	85
Sign nivå								
Läsläsning timmar (m)								
Hög, 2015	4,19	3,78	4,14	4,02	5,32	4,56	4,09	5,40
Sign nivå						+		
Hög, 2019	2,85	3,16	2,32	3,81	4,38	4,78	4,05	3,71
Sign nivå								
Gym, 2020	4,41	4,96	3,31	2,89	6,75	7,05	7,38	7,10
Sign nivå								

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

I högstadiet framträder en tydlig koppling mellan oro över familjens ekonomi och hur viktigt det är att vara bra i skolan. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi tycker i lägre utsträckning att det är mycket viktigt att vara bra i skolan. Däremot framträder ingen sådan koppling i gymnasiet och inte heller i studien från högstadiet år 2015, varför det känns osäkert om ungdomarnas oro över familjens ekonomi leder till att ungdomarna lägger mindre vikt vid att vara bra i skolan.

Ser vi till hur mycket tid ungdomarna lägger ned på läsläsning är sambanden genomgående svaga, ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi lägger i genomsnitt ned lika mycket tid på detta som andra ungdomar.

Situationen i klassen.

Uppgifterna kring om man tycker att man kan påverka undervisningen liksom om man tycker sig få det stöd man behöver har hämtats från svaren på frågan *Vilka av påståendena tycker du stämmer in på din klass?* där ”det finns möjligheter att påverka undervisningen” och ”jag får det stöd jag behöver” ingår som två av flera alternativ. Svartalternativen är: Stämmer inte alls, Stämmer mindre bra, Stämmer ganska bra samt Stämmer helt. I tabellen studeras andelen som svarat att det stämmer ganska bra eller helt. Uppgifterna kring skolk utgår i sin tur från frågan *Brukar du vara borta från skolan utan att vara sjuk eller att läraren godkänt detta?* med svartalternativen aldrig, enstaka timmar, 1 till 2 dagar i månaden, en gång i veckan samt flera gånger i veckan. I tabellen studeras andelen som uppger att de skolkat minst en till 2 dagar i månaden. I tabell 14 studeras hur kopplingen till oro över familjens ekonomi ser ut.

Tabell 14. Samband mellan oro över familjens ekonomi och situationen i klassen. Andel (%) som tycker sig kunna påverka undervisningen, tycker sig få tillräckligt stöd respektive skolkar efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år Variabel	Killar				Tjejer			
	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Kan påverka undervisning								
Hög, 2015 Sign nivå	60	57	53	77	60	59	56	73
Hög, 2019 Sign nivå	58	60	49	53	36	39	49	40
Gym, 2020 Sign nivå	57	60	58	33	57	56	57	37
Får tillräckligt stöd								
Hög, 2015 Sign nivå	86	79	63	38	82	77	62	63
Hög, 2019 Sign nivå	78	72	50	35	80	71	50	52
Gym, 2020 Sign nivå	85	75	71	53	84	77	68	35
Skolk mer än 1 dag/mån								
Hög, 2015 Sign nivå	9	16	21	28	11	15	19	37
Hög, 2019 Sign nivå	11	17	25	59	13	19	36	46
Gym, 2020 Sign nivå	13	19	24	27	12	17	12	45

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Sambanden med hur man upplever sina möjligheter att påverka undervisningen är genomgående svaga. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi tycker sig inte ha mindre möjligheter än andra att påverka undervisningen. Däremot finns genomgående en tydlig koppling till om man får det stöd man behöver liksom när det gäller skolk. Ungdomar som är ganska eller mycket oroliga över familjens ekonomi tycker i lägre utsträckning att de får det stöd de behöver. Skillnaden gentemot de som inte oroar sig tycks genomgående – oberoende av kön och ålder – vara ganska likartade. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi skolkar också i högre utsträckning och även i detta fall tycks skillnaderna se likartade ut.

Hur lyckas man i skolan?

I detta tredje avsnitt studerar vi hur ungdomar lyckas i skolan genom att i högstadiet studera deras medelbetyg i ett antal centrala ämnen och i gymnasiet om de går på yrkes- eller studieinriktade program. Uppgifterna kring medelbetyg har hämtats från frågan *Vilket betyg fick du i följande ämnen senast?* De ämnen som ingår i frågan är engelska, svenska, matematik, samhällskunskap samt idrott och hälsa. Svaren har kodats (A=1 osv) och har utifrån denna kodning har medelbetyg beräknats. Efter detta har betygsnivån delats upp i fem ungefär lika stora grupper från högst till lägst medelbetyg. I tabellen nedan studeras hur många som har högst respektive lägst betyg. När det gäller typ av gymnasieprogram bygger svaren på ungdomarnas egna uppgifter kring vilket gymnasieprogram de går på. I tabellen studeras i detta fall andelen som går på yrkesförberedande program.

Tabell 15. Samband mellan oro över familjens ekonomi och hur man lyckas i skolan. Andel (%) som i högstadiet har högst respektive lägst medelbetyg, i gymnasiet som går på yrkesinriktat program efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Högst betyg								
Hög, 2015 Sign nivå	20	15	16	12	20	23	18	21

Hög, 2019 Sign nivå	19	16	11	14	26	23	18	21
		**						
Lägst betyg								
Hög, 2015 Sign nivå	16	25	25	52	17	19	29	33
		***				**		
Hög, 2019 Sign nivå	21	23	33	36	18	19	26	33
		*				**		
Yrkesinriktat program								
Gym, 2020 Sign nivå	29	25	45	57	15	19	21	16
		*						

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till medelbetyg i högstadiet framträder genomgående signifikanta samband med ungdomarnas oro över familjens ekonomi. Ungdomar som oroar sig över denna har oftare de lägsta medelbetygen men skiljer inte ut sig särskilt mycket när det gäller hur vanligt det är att de har de högsta. Detta pekar mot att vi finner två undergrupper – en som inte lyckas så bra i skolan och en som inte skiljer ut sig speciellt från andra ungdomar. Ser vi till gymnasiet framträder ett signifikant samband bland killar, killar som oroar sig över familjens ekonomi går oftare på yrkesinriktat gymnasieprogram. Data pekar i liknande riktning även bland tjejer men här är skillnaderna mindre och blir inte signifikanta. Sedan är frågan givetvis om själva oron över familjens ekonomi gör att man lyckas sämre, mycket möjligt kan det mer handla om deras speciella sociala bakgrund. Samtidigt kan det vara viktigt att inte bortse från att oron över familjens ekonomi är ytterligare en faktor som förstärker bilden av en sämre livssituation och ofta sämre framtidsmöjligheter.

Trivsel och möjligheter i skolan.

I detta sista avsnitt studerar vi närmare frågor som ger en mer övergripande bild av ungdomarnas skolsituation. Uppgifterna kring hur man trivs i skolan har hämtats från svaren på frågan *Vad tycker du om att gå i skolan?* med svarsalternativen mycket bra, bra, varken bra eller dåligt, dåligt, mycket dåligt. I tabellen studeras hur många som tycker att det är dåligt eller ganska dåligt.

Både i högstadiet och gymnasiet har ungdomarna fått besvara frågan *Upplever du att du har samma möjligheter som andra i din ålder?* med svarsalternativen Jag har mycket sämre möjligheter. Jag har lite sämre möjligheter, Samma möjligheter, Jag har lite bättre möjligheter, Jag har mycket bättre möjligheter. I frågan ingår i skolan, under fritiden, i livet som helhet. I analyserna nedan kommer vi att koncentrera oss till att analysera hur många som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter än andra.

Tabell 16. Samband mellan oro över familjens ekonomi och trivsel samt möjligheter i skolan. Andel (%) som inte trivs bra i skolan samt andelen som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter i skolan än andra i samma ålder efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Trivs ej bra i skolan								
Hög, 2015 Sign nivå	23	32	40	40	26	32	40	43
		***				**		
Hög, 2019 Sign nivå	36	38	51	57	36	48	73	75
		**				***		
Gym, 2020 Sign nivå	31	46	50	22	31	32	43	55
		*				**		
Skola, sämre möjligheter								
Hög, 2015 Sign nivå	21	28	43	25	22	30	43	52
		**				***		
Hög, 2019 Sign nivå	13	20	35	65	12	16	35	44
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	9	17	27	50	8	17	32	50
		***				***		
Skola, bättre möjligheter								
Hög, 2015 Sign nivå	34	30	22	29	28	24	20	35
		+						
Hög, 2019 Sign nivå	27	19	18	9	25	19	7	22
		**				***		
Gym, 2020 Sign nivå	29	23	13	18	27	20	12	5
		**				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till undersökningarna från högstadiet år 2019 och gymnasiet år 2020 framträder genomgående tydliga samband med oro över familjens ekonomi. Ungdomar som oroar sig över denna trivs sämre i skolan, fler av dem tycker sig ha sämre möjligheter än andra i samma ålder, färre att de har bättre. I många fall blir skillnaderna störst för de som är mycket oroade över familjens ekonomi.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar resultaten mycket tydligt att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi i högre utsträckning har en sämre, mer problematisk skolsituation än övriga ungdomar. Färre bland dessa tycker att de får det stöd de behöver, fler trivs inte bra i skolan, fler skolkar, fler har i högstadiet låga betyg och fler tycker att de har sämre möjligheter i skolan än andra i samma ålder. Samtidigt är det viktigt att notera att alla ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi inte är lika. Även om fler bland dem har en sämre situation skall vi inte glömma bort att en del inte alls skiljer ut sig speciellt från ungdomar som inte oroar sig över familjens ekonomi. Text är skillnaderna mellan de som oroar sig över familjens ekonomi och övriga små om vi ser till andelen som har de högsta betygen.

Sociala relationer/kontakter

Vi har vid analyserna av sambanden med ungdomarnas sociala bakgrund konstaterat att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi i lägre utsträckning har förtroende för bägge föräldrar. En ersättning till detta skulle kunna vara förtroende till någon annan vuxen. Nedan studerar vi hur många ungdomar som angett att de inte har förtroende till någon vuxen och om de som oroar sig över ekonomin skiljer ut sig även i detta fall. En annan variant som kan kompensera för lägre förtroende till föräldrar är att man har förtroende för någon i sin egen åldersgrupp. I tabellen studeras andelen som uppger att de inte har förtroende för någon jämnårig.

Bägge de ovan diskuterar variablerna tar upp frågan om ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi är mer isolerade. För att se närmare på deras sociala kontakter har vi studerat hur sambanden ser ut med

- Hur viktigt det är att vara en bra kompis.
- I vilken utsträckning de umgås med kompisar

Uppgifter kring hur mycket de umgås med kompisar har hämtats från frågan *Hur många timmar har du ägnat åt följande de senaste 7 dagarna på din fritid?* i tabellen studeras antal timmar ungdomarna i genomsnitt umgås med kompisar.

I tabell 17 studeras andelen som instämmer (stämmer helt eller delvis) i påståendet att det är viktigt att vara en bra kompis, andelen som inte har förtroende för någon vuxen respektive ingen i samma ålder samt genomsnittlig tid man umgås med kompisar.

Tabell 17. Samband mellan oro över familjens ekonomi och sociala relationer. Andel (%) som tycker det är viktigt att vara en bra kompis, inte har förtroende för någon vuxen respektive någon jämnårig samt genomsnittlig tid (m) man umgås med kompisar efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Vara bra kompis, mycket viktigt								
Hög, 2015 Sign nivå	60	50	41	58	67	60	57	59
		*				*		
Hög, 2019 Sign nivå	51	49	44	46	69	63	61	60
						+		
Gym, 2020 Sign nivå	62	52	43	57	71	67	60	80
		**				**		
Umgås kompisar (m)								
Hög, 2015 Sign nivå	7,20	6,20	6,88	5,17	7,39	6,36	4,50	7,16
						**		
Hög, 2019 Sign nivå	6,18	6,15	6,28	4,21	7,24	7,05	6,44	6,23
Gym, 2020 Sign nivå	9,11	8,01	8,12	6,09	8,64	7,82	8,13	7,98
Ej förtroende vuxen								
Hög, 2015 Sign nivå	5	6	16	8	6	7	8	7
		**						
Hög, 2019 Sign nivå	5	6	8	29	6	6	9	8

Gym, 2020 Sign nivå	2	4	7	0	3	6	11	15

Ej förtroende ungdomar								
Hög, 2015 Sign nivå	4	3	12	12	5	5	13	7
		*				*		
Hög, 2019 Sign nivå	2	3	7	4	4	6	14	2
		+				**		
Gym, 2020 Sign nivå	2	5	7	0	1	5	5	30
		+				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om vi ser till förekomsten av signifikanta samband är skillnaderna mellan de som oroar sig över familjens ekonomi och övriga små när det gäller hur mycket tid man lägger ned på att umgås med kompisar. Ser man till värdena finns dock tecken som pekar mot att deras umgänge är något mindre.

Skillnader när det gäller hur viktigt det är att vara en bra kompis framträder i undersökningen på gymnasiet men även i undersökningen från högstadiet år 2015 framträder signifikanta samband eller tendens till sådana. I samtliga fall pekar resultaten mot att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi tycker det är mindre viktigt att vara en bra kompis. I gymnasiet år 2020 är andelen som tycker att detta är viktigt ovanligt låg bland de som svarat att de är ganska oroliga.

Ser vi tillavsaknad av förtroende för vuxna eller jämnåriga är skillnaderna mest framträdande när det gäller förtroende för vuxna. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi uppger oftare att de inte har förtroende för någon vuxen: När det gäller förtroende för unga i samma ålder är sambanden svagare men i de senaste undersökningarna är det fler bland killarna i högstadiet och bland tjejerna i gymnasiet som inte har förtroende för någon jämnårig bland de

som oroar sig över familjeekonomin. Det finns i övrigt inte några tecken på att det skulle vara färre bland dessa som saknar förtroende för någon jämnårig.

Sammantaget måste vi alltså konstatera att sociala kontakter utanför familjen knappast kompenserar för de sämre relationer med föräldrar som många av de som oroar sig över familjens ekonomi uppger att de har.

Fritiden

Malmö stad har som mål att unga Malmöbor ska få möjlighet till utveckling med hjälp av ett meningsfullt fritids- och kulturliv. Eftersom enkäterna innehåller en lång rad frågor kring ungdomarnas fritidssituation måste ett urval göras kring vad vi skall ta upp. När det gäller enskilda fritidsaktiviteter har vi koncentrerat oss på de fem fritidsaktiviteterna som får huvuddelen av det offentliga, finansiella stödet till barns och ungdomars fritidsverksamheter, nämligen förening, kulturskola, fritidsgård, bibliotek och simhall. Dessa aktiviteter har delats upp i två grupper, nämligen instrumentella respektive expressiva, öppna verksamheter. Till instrumentella aktiviteter förs föreningar och kulturskolan²⁶. Utmärkande för en expressiv fritidsaktivitet är bl.a. att deltagarna kan komma och gå som de vill, välja kortsiktiga mål samt bestämma vad de vill göra. Till expressiva aktiviteter för vi fritidsgård, bibliotek och simhall.

Begreppet utomstående

För att en få samlad bild av deltagandet i dessa aktiviteter ha vi arbetat med andel utomstående instrumentellt och totalt. Utomstående instrumentellt innefattar ungdomar som inte är med varken i förening eller kulturskola. Som utomstående totalt betraktas de som varken är med i förening eller kulturskola eller besökt fritidsgård, bibliotek och simhall sammantaget minst en gång i veckan.

För att få en mer detaljerad bild av ungdomarnas deltagande i olika fritidsaktiviteter studeras närmare hur många som är med i idrottsförening, som deltar i kulturskolan samt andelen som besökt fritidsgård respektive bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna. Vid sidan av analyserna av deltagandet studeras även hur många det är som är intresserade av att ägna sig åt/delta i dessa aktiviteter minst en gång per vecka samt hur många av dessa intresserade som nyttjar dem. Detta senare kan ge en bild av eventuella hinder för att delta.

Frågan kring hur ungdomarna upplever sina möjligheter på fritiden jämfört med andra i samma ålder samt hur man upplever sin fritidssituation – *Hur har du det på fritiden?* – ger en mer övergripande bild av ungdomarnas uppfattning om sin fritidssituation.

För att resultaten skall bli mer överblickbara har redovisningen delats upp i fyra avsnitt. I det första avsnittet studeras de instrumentella aktiviteterna. Vi ser här till intresse för att delta i idrottsförening och kulturskola samt deltagande i dessa båda verksamheter. Som ett sammanfattande mått studeras även andelen utomstående instrumentellt. I nästa avsnitt studeras de expressiva fritidsaktiviteterna fritidsgård och bibliotek. Även här studeras hur många som anger att de vill delta i dessa aktiviteter minst en gång per vecka samt hur många som besökt dem minst en gång under de senaste fyra veckorna. I detta fall fås en mer sammanfattande bild av nyttjandet genom en analys av andelen utomstående total (som även inkluderar besök på simhall). Vid sidan av detta presenteras – liksom för förening och kulturskola – uppgifter kring hur många som vill ägna sig åt dessa aktiviteter minst en gång per vecka samt hur många av dessa som besökt de olika aktiviteterna minst en gång under de senaste fyra veckorna.

I det tredje avsnittet studeras hur många som uppgett att de inte har möjlighet att delta i fritidsaktiviteter som de skulle vilja ägna sig åt, hur de upplever sina möjligheter på fritiden i jämförelse med andra i samma ålder och hur de mer övergripande tycker att de har det på fritiden.

²⁶ Se t.ex. **Blomdahl, m.fl.**, *Segrar föreningslivet?* kapitel 8.

Instrumentella fritidsaktiviteter

Vi börjar med att studera hur oro för familjens ekonomi inverkar på intresse för och deltagande i de instrumentella aktiviteterna idrottsförening, annan förening och kulturskola. När det gäller deltagandet studeras dels hur många av samtliga elever som deltar i verksamheterna, dels hur många av de som är intresserade som deltar. Det senare kan tänkas ge en mer fördjupad bild av om det finns hinder för att delta. I tabellen analyseras också andelen utomstående instrumentellt, d v s de som varken är med i förening eller kulturskola.

Tabell 18.a. Samband mellan oro över familjens ekonomi och intresse för respektive deltagande i instrumentella aktiviteter. Andel (%) efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Vill delta i idrottsförening								
Hög, 2015 Sign nivå	63	60	68	62	56	55	48	59
Hög, 2019 Sign nivå	52	51	43	33	49	50	35	50
Gym, 2020 Sign nivå	51	52	50	48	45	40	32	50
Med i idrottsförening								
Hög, 2015 Sign nivå	27	35	35	19	42	47	54	52
Hög, 2019 Sign nivå	33	38	42	42	40	42	47	33
Gym, 2020 Sign nivå	42	46	50	48	49	56	64	65
Med i idrottsförening av de som vill								
Hög, 2015 Sign nivå	75	56	57	56	51	45	36	24
Hög, 2019 Sign nivå	76	61	42	25	60	50	52	33
Gym, 2020 Sign nivå	64	54	52	18	53	44	46	30
Vill delta i kulturskola								
Hög, 2015 Sign nivå	19	21	27	32	28	32	27	56
Hög, 2019 Sign nivå	12	19	18	17	20	25	25	25
Gym, 2020 Sign nivå	13	15	18	22	17	21	23	50
Deltar i kulturskola								
Hög, 2015 Sign nivå	9	11	8	15	12	13	14	21
Hög, 2019 Sign nivå	11	13	11	13	12	15	10	13
Gym, 2020 Sign nivå	6	6	2	0	5	4	1	5
Deltar i kulturskola av de som vill								
Hög, 2015 Sign nivå	29	33	22	14	24	24	27	27
Hög, 2019 Sign nivå	49	42	23	0	43	40	60	40
Gym, 2020 Sign nivå	28	23	0	0	23	13	0	10

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell 18.b. Samband mellan oro över familjens ekonomi och intresse för respektive deltagande i instrumentella aktiviteter. Andel (%) efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
<i>Med i annan förening än idrottsförening</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	6	9	5	4	7	9	9	11
Hög, 2019 Sign nivå	8	7	10	0	13	12	9	8
Gym, 2020 Sign nivå	9	8	8	4	13	14	16	5
<i>Utomstående instrumentellt</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	32	41	41	31	49	52	61	55
Hög, 2019 Sign nivå	41	45	61	71	51	54	63	58
Gym, 2020 Sign nivå	49	54	60	78	59	66	74	75

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till förekomst av signifikanta samband framträder genomgående sådan när det gäller deltagande i idrottsförening och för andelen utomstående instrumentellt, d v s hur många som varken är med i förening eller i kulturskola. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi är i mindre utsträckning med i idrottsförening – oberoende av om vi ser till totalsiffror eller om vi ser till hur högt deltagandet är bland de som är intresserade. Deltagandet är speciellt lågt bland de som svarat att de är mycket oroliga över familjens ekonomi. När det gäller intresset för att vara med i idrottsförening är skillnaderna relativt begränsade – dock med tendens till att intresset i högstadiet år 2019 är något lägre, speciellt bland killar. Detta förklarar att bilden blir likartad när det gäller deltagande i idrottsförening oberoende av om ser till alla eller endast till de intresserade. Resultaten pekar alltså mycket starkt mot att det finns hinder – troligen inte endast ekonomiska – att delta i idrottsförening för ungdomar som är oroade över familjens ekonomi.

Att andelen utomstående instrumentellt är högre bland de som oroar sig för familjens ekonomi kan i stor utsträckning kopplas samman med det lägre deltagandet i idrottsförening, då just detta intar en dominerande plats när det gäller deltagande i instrumentella aktiviteter.

För deltagandet i kulturskola är bilden mer komplex. När det gäller deltagandet bland samtliga – oberoende av om de är intresserade eller ej – blir sambanden svaga (en svag tendens till ett lägre deltagande bland de som oroar sig mycket för familjens ekonomi framträder dock i högstadiet studien från 2015). Bakom denna likhet döljer sig dock en viss motsättning. I de flesta fall är intresset för att vara med i kulturskola högre hos de som oroar sig över familjens ekonomi. Tas hänsyn till detta faktum är deltagandet lägre bland de som oroar sig, vilket visar att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi har svårare att komma med i kulturskola.

För deltagande i annan förening är sambanden svaga utom bland tjejer i högstadiet år 2015, där de som är oroade över familjens ekonomi oftare deltar. Siffrorna i övrigt stöder dock knappast detta, tvärtom pekar de i de flesta fall mot att deltagandet är lägre hos de oroade.

Expressiva fritidsaktiviteter

Nedan studeras närmar deltagandet när det gäller fritidsgård, bibliotek och simhall, de tre expressiva fritidsaktiviteter som tillsammans med deltagandet i förening och kulturskola utgör grunden för ungdomarnas nyttjande av de fritidsaktiviteter som får huvuddelen av det offentliga, finansiella stödet till barns och ungdomars fritidsverksamhet. I samtliga fall studeras även hur stort intresset är för att besöka dessa samt hur många av de intresserade som har besökt dem. Kravet på nyttjande har satts lågt, minst en gång de senaste fyra veckorna. – sätts det vid en gång per vecka som när det gäller intresse blir nyttjandet i de flesta fall väldigt lågt. Analyserna avslutas med att studera andelen utomstående totalt, d v s hur många som inte är med i förening eller kulturskola och som inte besökt fritidsgård, bibliotek och simhall sammanlagt minst en gång per vecka. Här får vi alltså en bild av det totala nyttjandet av de centrala offentligt finansierade fritidsaktiviteter som får en dominerande del av det offentliga, finansiella stödet till barns och ungdomars fritidsverksamheter.

I tabell 19 studeras om nyttjandet och intresset för dessa öppna verksamheter är kopplat till ungdomars oro över familjens ekonomi.

Tabell 19.a. Samband mellan oro över familjens ekonomi och intresse för respektive deltagande i expressiva fritidsaktiviteter. Andel (%) efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Vill gå på fritidsgård								
Hög, 2015 Sign nivå	4	44	61	52	45	55	48	49
		*				***		
Hög, 2019 Sign nivå	22	28	42	38	31	36	33	33

Gym, 2020 Sign nivå	21	30	39	52	23	29	39	50
		***				***		
Besökt fritidsgård								
Hög, 2015 Sign nivå	34	34	40	31	27	31	30	28
Hög, 2019 Sign nivå	21	21	32	30	17	21	22	38
						*		
Gym, 2020 Sign nivå	15	17	23	39	5	9	3	15
		**				(+)		
Besökt fritidsgård bland de som vill								
Hög, 2015 Sign nivå	63	64	55	64	50	47	48	38
Hög, 2019 Sign nivå	48	46	59	38	39	43	37	38
Gym, 2020 Sign nivå	52	43	38	50	18	22	3	20

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell 19.b. Samband mellan oro över familjens ekonomi och intresse för respektive delta-
gande i expressiva fritidsaktiviteter. Andel (%) efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Vill gå på bibliotek								
Hög, 2015 Sign nivå	37	42 **	45	59	52	47 **	40	74
Hög, 2019 Sign nivå	26	34 **	42	25	50	54	51	50
Gym, 2020 Sign nivå	35	42 **	53	52	56	62 *	73	55
Besökt bibliotek								
Hög, 2015 Sign nivå	36	35	32	23	46	50	46	45
Hög, 2019 Sign nivå	25	37 ***	42	39	39	45	43	33
Gym, 2020 Sign nivå	30	35 *	48	35	43	52 (*)	57	35
Besökt bibliotek av de som vill								
Hög, 2015 Sign nivå	66	56	39	46	66	68 (*)	68	50
Hög, 2019 Sign nivå	53	69 *	33	60	59	61	60	50
Gym, 2020 Sign nivå	37	40	30	58	61	71 (*9)	67	36
Vill besöka simhall								
Hög, 2015 Sign nivå	48	57 **	55	55	51	49	49	54
Hög, 2019 Sign nivå	42	48	49	42	46	50	42	46
Gym, 2020 Sign nivå	32	40 *	37	52	33	37	35	55
Besökt simhall								
Hög, 2015 Sign nivå	34	39 (*)	24	50	34	24 **	31	14
Hög, 2019 Sign nivå	38	35 ***	35	46	34	29 +	29	25
Gym, 2020 Sign nivå	20	19 *	11	30	13	14 (*)	14	10
Besökt simhall av de som vill								
Hög, 2015 Sign nivå	56	49 (**)	31	83	51	35 **	41	21
Hög, 2019 Sign nivå	58	54	49	60	49	39	49	36
Gym, 2020 Sign nivå	40	28 +	17	33	23	24	27	18
Utomstående totalt								
Hög, 2015 Sign nivå	27	35 (*)	35	19	42	47 *	54	52
Hög, 2019 Sign nivå	33	38 *	42	42	40	42	47	33
Gym, 2020 Sign nivå	42	46	50	48	49	56 **	64	65

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om vi börjar med fritidsgård kan vi se att det framträder signifikanta skillnader när det gäller intresse för att besöka sådana utom bland högstadietjejer i studien från 2019. Resultaten visar

att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi högre utsträckning vill gå på fritidsgård. I gymnasiet är intresset speciellt högt bland de som är mycket oroade. Om vi studerar andelen av de intresserade som besöker fritidsgård försvinner skillnaderna i stor utsträckning, av de intresserade är det ungefär lika många som besökt fritidsgård minst en gång under de senaste fyra veckorna – oberoende av om man oroar sig över familjens ekonomi eller ej. Sammantaget innebär dock detta – om vi ser till hur många av alla elever som har besökt fritidsgård att det i många fall är vanligare bland de som oroar sig för familjens ekonomi.

Även när det gäller bibliotek framträder i de flesta fall signifikanta skillnader när det gäller hur många som är intresserade av att besöka sådana. Här är dock bilden inte lika entydig. I undersökningen från högstadiet 2019 är skillnaderna ganska begränsade och bland killar är t o m intresset för att gå på bibliotek lika lågt bland de som oroar sig mycket över familjens ekonomi som bland dem som inte oroar sig alls. Däremot finns tecken på att intresset för att besöka bibliotek i gymnasiet är högre bland de som oroar sig över familjens ekonomi och samma tycks också gälla i undersökningen från högstadiet år 2015. Ser vi till hur många av de intresserade som besökt bibliotek minst en gång de senaste fyra veckorna blir skillnaderna begränsade. Sammantaget leder detta till att det är något fler av ungdomarna som oroar sig över ekonomi som besökt bibliotek.

För simhall framträder signifikanta samband när det gäller intresset för att besöka någon sådan bland killar i gymnasiet (2020) och killar i högstadietstudien från 2015. I bägge fallen gäller att de som oroar sig över familjens ekonomi är mer intresserade. Bland gymnasietjejerna finns en liknande tendens, medan skillnaderna i övrigt är ganska begränsade. Ser vi till hur många av samtliga – oberoende av om de är intresserade eller ej – som besökt simhall minst en gång under de senaste fyra veckorna är skillnaderna ganska små. Eventuella ekonomiska problem som kan dölja sig bakom ungdomarnas oro tycks alltså ha ganska små konsekvenser när det gäller simhall.

Frågan är då hur det ser ut när det gäller det samlade nyttjandet av de centrala offentligt finansierade fritidsaktiviteterna. Ser vi till förekomst av signifikanta samband framkommer sådana för killar i högstadietstudien år 2019, tjejer i gymnasietstudien från 2020 samt bland både killar och tjejer i högstadietstudien från 2015. Alla dessa pekar mot att andelen utomstående totalt är högre bland de som oroar sig över familjens ekonomi. Även i övriga fall pekar resultaten i samma riktning med mindre skillnad mellan grupperna. Sammantaget gäller alltså att nyttjandet av de centrala offentligt finansierade fritidsaktiviteterna är lägre bland ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi.

Hur ungdomarna allmänt upplever sin fritidssituation

Ungdomarna har i frågan *Hur har du det på din fritid?* fått ge en övergripande bild av hur de upplever fritidssituationen. Svartalternativen är Bra, Ganska bra, Varken bra eller dåligt, Ganska dåligt, Dåligt. I tabellen studerar vi hur många det är som inte tycker att de har det bra på fritiden. En annan bild av fritidssituationen ger svaren på frågan *Har du möjlighet att delta i de aktiviteter du vill?* I en underfråga har därefter de som inte tycker sig ha möjlighet till att delta kunnat markera ett antal uppräknade skäl till detta. Presentationen nedan koncentreras till att studera andelen som uppger att de inte kan delta i aktiviteter som de vill.

Vid sidan av detta studeras även frågan *Upplever du att du har samma möjligheter som andra i din ålder?* Med svartalternativen Jag har mycket sämre möjligheter, Jag har lite sämre möjligheter, Samma möjligheter, Jag har lite bättre möjligheter, Jag har mycket bättre möjligheter. I frågan ingår i skolan, under fritiden, i livet som helhet. I analyserna nedan kommer vi att

koncentrera oss till att analysera hur många som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter än andra på fritiden.

Tabell 20. Samband mellan oro över familjens ekonomi och hur man upplever sin fritidssituation. Andel (%) som tycker att de inte har det bra på fritiden, inte kan delta i fritidsaktiviteter som de skulle vilja delta i samt andelen som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter än andra i samma ålder efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
<i>Kan ej delta i fritidsaktiviteter som man vill ägna sig åt</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	5	7	15	22	11	18	35	54
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	7	14	21	30	13	23	41	56
		**				***		
Gym, 2020 Sign nivå	8	14	21	26	12	25	32	60
		**				***		
<i>Ej nöjd fritid</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	5	8	22	20	7	14	31	41
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	4	9	24	50	8	12	48	44
		***				**		
Gym, 2020 Sign nivå	4	15	21	39	8	17	33	55
		**				***		
<i>Fritid, sämre möjligheter</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	14	17	39	21	13	31	48	57
		**				***		
Hög, 2019 Sign nivå	7	15	27	50	8	17	40	32
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	8	20	38	46	9	22	49	63
		***				***		
<i>Fritid, bättre möjligheter</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	36	34	38	39	27	24	26	47
Hög, 2019 Sign nivå	42	31	36	18	33	23	12	18
		**				***		
Gym, 2020 Sign nivå	41	23	16	27	32	21	8	11
		***				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om vi börjar med att se till hur många som inte kan delta i fritidsaktiviteter som de skulle vilja ägna sig åt framträder genomgående signifikanta samband. Ju mer oroade ungdomarna är över familjens ekonomi desto fler är det som inte kan delta. Generellt gäller också att denna andel är högst och/eller mycket hög bland de som är mycket oroliga över ekonomin. Ser man till orsakerna till detta är det vanligare att man bland de som oroar sig tar upp att familjen säger nej och/eller att det kostar för mycket (resultat redovisas ej).

När det gäller frågan kring hur man upplever sina möjligheter på fritiden framträder genomgående – utom när det gäller andelen som tycker sig ha bättre möjligheter i högstadiestudien från 2015, där kopplingen till oro är svag – tydligt signifikanta skillnader. Genomgående gäller att andelen som tycker sig ha sämre möjligheter än andra i samma ålder är kontinuerligt kopplad till upplevd oro. Ju mer oroade ungdomarna är desto fler tycker de har sämre möjligheter på fritiden. Skillnaderna är stora – medan endast cirka 10 procent eller färre av de som inte alls är oroade tycker sig ha sämre möjligheter, kan det ibland handla om hälften eller fler hos de som är mycket oroade.

Även för frågan kring hur ungdomarna tycker det är på fritiden framträder en mycket tydlig koppling till oro över familjens ekonomi. Ju mer oroade ungdomar är desto fler tycker att fritidssituationen inte är bra. Även i dessa fall är skillnaderna mycket stora. Medan endast ett fåtal - mindre än tio procent – av de som inte alls är oroade inte är nöjda med sin fritidssituation, ligger denna andel bland de som oroar sig mycket i flera fall kring femtio procent.

En sammanfattande bild

Malmö stads mål är att alla unga Malmöbor skall få likvärdiga möjligheter till ett meningsfullt fritids- och kulturliv kan knappast ses som uppfyllt om vi ser till gruppen som oroar sig över familjens ekonomi: Färre bland dessa – även om vi endast ser till de som är intresserade av att ägna sig åt olika aktiviteter – deltar t ex i idrottsförening som ju dominerar ungdomars föreningsdeltagande. Ser vi till de fritidsaktiviteter som får den dominerande delen av det offentliga, finansiella stöder till barns och ungdomars fritidsverksamhet nyttjar denna grupp i lägre utsträckning förening och kulturskola. Även om vi tar med fritidsgård, bibliotek och simhall som de dessa besöker något mer kvarstår faktumet att deras nyttjande av de fritidsaktiviteter som får den dominerande delen av det offentliga, finansiella stödet är lägre bland de som oroar sig över familjens ekonomi än bland andra ungdomar.

Bilden av att dessa ungdomar inte har lika stora möjligheter till ett ”meningsfullt” fritids- och kulturliv förstärks också av att vi i denna grupp finner fler som tycker att deras fritidssituation inte är bra och fler som tycker att de har sämre möjligheter på fritiden än andra i samma ålder.

Hälsorelaterade levnadsvanor

Vi har i flera studier funnit att fysisk aktivitet, matvanor liksom rädsla när man är ute om kvällarna är faktorer som har en direkt inverkan på ungdomars hälsosituation. I det här kapitlet skall vi se närmare på hur dessa kopplas samman med ungdomarnas oro över familjens över familjens ekonomi.

Fysisk aktivitet

Uppgifter kring hur många barn och ungdomar som är fysiskt aktiva som presenteras i media och olika rapporter varierar avsevärt. Skillnaderna kan återföras både till vilka som betraktas som tillräckligt fysiskt aktiva men kanske ännu mer till att hur andelen fysiskt aktiva mäts.

Definitionen av tillräcklig fysisk aktivitet utgår ofta från WHO:s rekommendation om minst 60 minuters fysisk aktivitet på måttlig nivå varje dag²⁷. Åsikterna skiljer sig dock mellan olika forskare. En norsk studie t ex visar att 90 minuters daglig aktivitet är ett minimum för att förebygga risken för hjärt- och kärlsjukdomar²⁸. Ibland läggs till att man bör vara intensivt fysiskt aktiv ett antal gånger per vecka (WHO har i vissa fall haft tillägget hård fysisk aktivitet minst 20 minuter minst tre gånger i veckan). I många fall nämns också att man bör träna/motioner så att man svettas eller blir andfådd minst två gånger i veckan. Här finns alltså skilda åsikter där kanske den största skiljelinjen går mellan om man inritar sig på daglig aktivitet eller mer intensiv aktivitet minst ett antal gånger per vecka.

Men den stora skiljelinjen mellan resultat torde dock gälla hur man mäter fysisk aktivitet. I flera fall – t ex Folkhälsomyndighetens studie kring skolbarns hälsovanor - utgår man från de svarandes egna, subjektiva bedömning där man dels får ange hur många dagar man har varit fysiskt aktiv sammanlagt minst 60 minuter under den senaste veckan och hur ofta man tränar utanför skolan så mycket att man blir andfådd eller svettas. Det finns också med en fråga om hur många timmar per vecka (utanför skoltid) man tränat/motionerat så att man blir andfådd eller svettas. Det har från en rad håll riktats kritik mot resultatet från sådana undersökningar, bedömningen har varit att barn och ungdomar överskattar sin fysiska aktivitet. Mot detta skall ställas mer objektiva mätning med accelerometer, där man mer exakt studera hur mycket olika individer rör sig. Ett problem med denna typ av undersökningar är att de är krävande och knappast kan göras på ett stort antal individer. Även om man gör ett slumpmässigt urval finns risken att man får ett snett bortfall.

Sedan en längre tid har vi inom *Ung livsstil* sökt fånga upp den fysiska aktiviteten utifrån uppgifter kring deltagande i idrottsförening samt uppgifter kring hur ofta man ägnar sig åt dans respektive gruppträning i olika former, gått på gym samt ägnat sig åt egen oorganiserad fysisk aktivitet. Med utgångspunkt från dessa uppgifter bildas följande fyra grupper, som även ger en bild av hur olika former bidrar till fysisk aktivitet²⁹.

²⁷ Se t ex **Folkhälsomyndigheten** Skolbarns hälsovanor 2017/18, sid 62; **WHO**. Global recommendations on physical activity for health. Geneva: World Health Organization.

²⁸ **Andersson L B m fl** Physical activity and clustered cardiovascular risk in children; cross-sectional study. The

²⁹ För en närmare diskussion se **Blomdahl U, Elofsson S**. Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom?

1. Medlem i idrottsförening (IF).
2. Ej med i idrottsförening men deltar i organiserade fysiska aktiviteter minst två gånger i veckan. De organiserade verksamheter som inkluderas är gym, bodybalance, spinning, yoga eller liknande gruppträning/pass och dans.
3. Ägnar sig endast åt fysisk aktivitet i oorganiserad form. Utgångspunkten är här en fråga där barn/ungdomar fått ange hur ofta de ägnar sig åt egen motion. Som krav ställs på högstadiet att de ska ha motionerat/tränat minst tre gånger per vecka (för att kompensera för eventuella överskattningar och för spontanidrotten som kan handla om korta pass).
4. Ej fysiskt aktiva, det vill säga den grupp som inte är fysiskt aktiv utifrån de ovan givna definitionerna.

Set vi till tidigare forskning har fysisk aktivitet har en stark inverkan på förekomst av låg självskattad hälsa liksom låg livskvalitet. Däremot tycks denna ha en mer begränsad inverkan på förekomsten av psykosomatiska besvär. I alla studier vi gjort framträder också att andelen fysiskt inaktiva är högre bland ungdomar som har låg socioekonomisk bakgrund liksom (i varje fall bland tjejer) bland de som har utländsk bakgrund.

Den följande analysen av sambanden mellan oro över familjens ekonomi och fysisk aktivitet bygger på det ovan angivna måttet.

Tabell 21. Samband mellan oro över familjens ekonomi och fysisk aktivitet. Andel (%) fysiskt inaktiva efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
<i>Ej fysiskt aktiv</i>								
Hög, 2015 Sign nivå	31	46	45	39	46	58	67	69
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	37	41	53	54	49	54	56	54
		**				+		
Gym, 2020 Sign nivå	37	39	45	52	47	57	62	70
						**		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten är inte helt entydiga. Signifikanta samband mellan oro över familjens ekonomi och fysisk (in)aktivitet framträder dock genomgående i högstadiet (både i studien från 2015 och den från 2019). I gymnasiet framkommer endast signifikanta samband bland tjejerna. Genomgående gäller för dessa samband att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi är fysiskt aktiva i lägre utsträckning. Speciellt låg är denna bland de som anger att de ofta oroar sig.

Matvanor

Även om matvanornas inverkan på hälsa inte tas upp lika ofta som betydelsen av fysisk aktivitet är det viktigt att komma ihåg att matvanorna har en central inverkan på barns och ungdomars uppfattning om sin hälsosituation. Detta har tydligt visats i två rapporter som presenterats inom *Ung livsstil*³⁰. Det är alltså viktigt att se närmare på barnens och ungdomarnas matvanor och dess koppling till oro över familjens ekonomi.

³⁰ Se Elofsson, Bergmark, Blomdahl. Matvanor och hälsa samt Elofsson, Åkesson, Blomdahl. Matvanor och deras betydelse för hälsa och livskvalitet.

Ungdomarna har i frågan *Hur ofta händer följande?* fått besvara frågor kring matvanorna med svarsalternativen Sällan eller aldrig, En gång i veckan, Flera gånger i veckan samt Sällan eller aldrig. Följande alternativ tas upp i frågan;

- Att du hoppar över frukosten
- Att du hoppar över lunchen
- Att du hoppar över middagen
- Att du äter snabbmat (t ex pizza, hamburgare, kebab)
- Att du dricker läsk/energidryck
- Att du äter godis/chips/sötsaker
- Att du äter grönsaker
- Att du äter frukt

För att inte gör presentationen alltför omfattande har vi här begränsat oss till att studera hur många som alltid eller nästan alltid äter frukost, lunch respektive middag. Detta är något som ofta framhävs som mycket betydelsefullt och som i tidigare analyser har visat sig ha en direkt inverkan på ungdomars hälsosituation.

Tabell 22. Samband mellan oro över familjens ekonomi och matvanor. Andel (%) som alltid (eller nästa alltid) äter frukost, lunch respektive middag efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Äter alltid frukost								
Hög, 2015 Sign nivå	55	45	40	46	45	39	30	21
		**				***		
Hög, 2019 Sign nivå	55	45	32	21	47	32	19	21
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	41	36	30	9	41	32	15	20
		**				***		
Äter alltid lunch								
Hög, 2015 Sign nivå	65	58	46	33	59	54	48	52
		**				***		
Hög, 2019 Sign nivå	59	52	46	42	56	45	27	33
		**				***		
Gym, 2020 Sign nivå	66	53	54	36	53	45	42	45
		***				*		
Äter alltid middag (#)								
Hög, 2019 Sign nivå	89	75	68	58	82	72	54	46
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	88	76	69	41	81	67	5332	
		***				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Alternativet fanns inte med i enkäten från 2015.

Genomgående framträder signifikanta samband mellan oro över familjens ekonomi och hur vanligt det är att man alltid äter, frukost, lunch respektive middag. Ju mer ungdomar oroar sig över familjens ekonomi, desto färre äter regelbundet frukost, lunch eller middag. Jämför vi resultaten tycks oro ge störst utslag när det gäller hur många som alltid äter frukost även om det också finns tydliga skillnader även för lunch och middag. Ser vi till könsskillnaderna finns det tecken på att oro över familjens ekonomi ger större utslag bland tjejer utom när det gäller lunch i gymnasiet.

Rädd att vara ute om kvällarna

Flera studier från *Ung livsstil* har visat att det finns en koppling mellan rädsla för att vara ute på fredags- och helgkvällarna och upplevd hälsa/livskvalitet³¹. I rapporten *Ung livsstil Malmö* som presenterades 2017 studeras samband mellan hälsa och hur ofta ungdomar angav att de vara rädda på buss/tåg respektive i centrum³². I denna rapport konstaterades att ungdomar som uppger att de ofta eller alltid kände sig rädda i stor utsträckning har en sämre hälsosituation.

Barnen och ungdomarna har i frågan *Är du rädd när du är på något av följande ställen under kvällstid?* Fått uppge hur ofta de känner sig rädda i olika sammanhang med svarsalternativen Aldrig, Ibland, Ganska ofta, Alltid. Följande alternativ tas upp i frågan;

- I centrum
- I området där du bor
- På buss eller tåg
- I centrum
- På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet
- På fritidsgård eller annan liknande mötesplats
- På väg till eller från träning, fritidsgård eller annan liknande aktivitet

Det är inte möjligt att i denna rapport studera svaren på dessa frågor i detalj. Analyserna koncentreras till att studera andelen som uppger att de ofta (ganska ofta eller alltid) är rädda i boendeområdet, på buss/tåg och i centrum. I tabell 23 studerar vi närmare om det finns en koppling mellan hur många som ofta är rädda i dessa situationer och oro över familjens ekonomi.

³¹ Se **Stig Elofsson**. Rädd att gå ut om kvällarna? En studie av högstadie- och gymnasieelever. **Blomdahl & Elofsson**: Jämställd och Jämlik! En studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm.

³² **Ulf Blomdahl, Stig Elofsson, Karolina Bergmark och Linda Lengheden** UNG LIVSSTIL MALMÖ En studie av ungdomar i högstadiet

Tabell 23. Samband mellan oro över familjens ekonomi och rädd när man är ute på fredags- och helgkvällar. Andel (%) som ganska ofta eller alltid är rädda i bostadsområdet, på buss/tåg respektive i centrum efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Rädd ofta boendeområde								
Hög, 2015 Sign nivå	3	6	15	23	7	13	22	38
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	4	6	15	8	5	12	20	29
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	4	5	16	6	13	20	25	42
		*				***		
Rädd ofta buss/tåg								
Hög, 2015 Sign nivå	4	5	8	12	19	24	30	28
		*				**		
Hög, 2019 Sign nivå	4	8	11	17	16	23	27	42
		***				****		
Gym, 2020 Sign nivå	6	6	10	6	24	28	28	30
Rädd ofta centrum (#)								
Hög, 2015 Sign nivå	7	7	16	19	24	29	31	41
		**				*		
Gym, 2020 Sign nivå	13	8	10	6	30	29	30	30

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Alternativet fanns inte med i enkäten i högstadiet år 2019.

I högstadiet framträder genomgående signifikanta samband, ju mer oroade ungdomarna är över familjens ekonomi desto fler uppger att de ofta eller alltid är rädda i bostadsområdet, på buss/tåg och i centrum när de är ute på fredags- och helgkvällar. Ser vi till gymnasiet framträder dock endast signifikanta samband med rädsla i boendeområdet, medan sambanden är svaga när det gäller rädsla på buss/tåg eller i centrum. Även i högstadiet tycks skillnaden mellan de som inte oroar sig över familjens ekonomi och de som gör det relativt sett vara störst när det gäller rädsla i boendeområdet, vilket pekar mot en speciell otrygghet i områden där fler ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi bor.

I enkäten har ungdomarna även fått svara på frågan *Har du, de senaste 6 månaderna upplevt att du har blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du mår dåligt?* med svarsalternativen Nej, Ja, någon gång, Ja, flera gånger. I två följdfrågor har sedan de som svarat ja på denna fråga fått markera av vem eller vilka de blivit orättvist behandlade av samt vad orsaken (orsakerna) är till att de blivit orättvist behandlade.

I tabell 24 studeras om det finns ett samband mellan oro över familjens ekonomi och upplevelsen av att bli orättvist behandlad. I tabellen tas också de mer centrala aspekterna kring av vilka man blivit orättvist behandlad och i tabell 25 skälen till detta.

Tabell 24. Samband mellan oro över familjens ekonomi och upplevelse av att blivit orättvist behandlad. Andel (%) som uppger sig blivit orättvist behandlade efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Blivit orättvist behandlad								
Hög, 2015	15	8	34	33	31	43	47	74
Sign nivå		**				***		
Hög, 2019	23	35	44	46	30	45	57	54
Sign nivå		***				***		
Gym, 2020	22	33	52	50	33	40	52	68
Sign nivå		***				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Alternativet fanns inte med i enkäten i högstadiet år 2019.

Ser vi till hur många som tycker att de blivit orättvist behandlade framträder genomgående signifikanta samband. Ungdomar som uppger att de oroar sig över familjens ekonomi känner oftare att de blivit orättvist behandlade. Några entydiga köns- eller åldersskillnader framträder inte men det finns vissa tecken på att skillnaderna mot de som inte känner sig oroade är något större bland killar i gymnasiet. Samma tendens framträder även i högstadiestudien från 2015 men tycks däremot inte alls finnas i högstadiestudien från 2019. Frågan är vilka man blivit orättvist behandlade av. Detta studeras närmare i tabell 25.

Tabell 25. Samband mellan oro över familjens ekonomi och upplevelse av att blivit orättvist behandlad. Andel (%) som uppger sig blivit orättvist behandlade av olika personer efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Av elever i klass/skola								
Hög, 2015	33	38	50	57	42	55	62	39
Sign nivå		+				(*)		
Hög, 2019	44	43	31	55	49	51	41	40
Sign nivå								
Gym, 2020	5	7	15	0	11	14	15	26
Sign nivå		+				+		
Av andra ungdomar								
Hög, 2015	19	31	21	14	27	27	21	28
Sign nivå								
Hög, 2019	21	33	31	27	25	29	43	62
Sign nivå						**		
Gym, 2020	5	6	21	25	11	13	28	26
Sign nivå		***				**		
Av familj/släkt								
Hög, 2015	17	16	30	14	19	23	32	41
Sign nivå						*		
Hög, 2019	14	10	44	18	20	33	37	46
Sign nivå		*				**		
Gym, 2020	2	7	8	13	11	17	28	42
Sign nivå		**				**		
Av personal inom skola								
Hög, 2015	58	60	53	67	49	50	61	63
Sign nivå								
Hög, 2019	47	45	38	27	47	49	50	69
Sign nivå								
Gym, 2020	9	10	15	6	11	15	19	26
Sign nivå						*		
Av personal inom socialtjänsten								
Hög, 2015	10	11	17	25	8	4	3	21
Sign nivå						**		
Hög, 2019	6	3	6	9	1	8	11	0
Sign nivå						*		
Gym, 2020	1	1	12	6	0	1	4	11
Sign nivå								
		***				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Alternativet fanns inte med i enkäten i högstadiet år 2019.

Om vi ser till studierna från 2019/20 framträder i första hand samband med orättvist behandlad av familj/släkt, socialtjänst och andra ungdomarna än klass- och skolkamrater – i det senare fallet dock ej bland killar i högstadiet. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi känner sig oftare orättvist behandlade av familj/släkt och personal inom socialtjänsten. De tycker också att de oftare blir orättvist behandlade av ungdomar utanför skolan. I studien från högstadiet år 2015 är sambanden svagare men bland tjejer är det även här vanligare att de känner sig orättvist behandlade av familj/släkt och personal inom socialtjänsten.

Varför har då ungdomarna känt sig orättvist behandlade? I tabell 26 studeras sambanden med oro över familjens ekonomi och mer vanliga skäl till att man blivit orättvist behandlad.

Tabell 26. Samband mellan oro över familjens ekonomi och skäl till att blivit orättvist behandlad. Andel (%) som uppger olika skäl till att man blivit orättvist behandlad efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Skäl - etniskt								
Hög, 2015 Sign nivå	27	10	26	20	8	18	21	7
Hög, 2019 Sign nivå	11	17	13	18	13	19	33	23
Gym, 2020 Sign nivå	7	17	13	13	9	15	22	20
Skäl - kön								
Hög, 2015 Sign nivå	16	15	6	0	21	16	21	13
Hög, 2019 Sign nivå	18	17	9	18	3	13	20	23
Gym, 2020 Sign nivå	5	3	7	4	13	16	23	25
Skäl - utseende								
Hög, 2015 Sign nivå	28	27	33	33	20	35	27	47
Hög, 2019 Sign nivå	21	25	19	48	23	26	35	46
Gym, 2020 Sign nivå	8	13	18	13	9	13	15	35
Skäl - religion								
Hög, 2015 Sign nivå	14	12	28	33	9	8	14	27
Hög, 2019 Sign nivå	8	8	6	55	8	12	15	25
Gym, 2020 Sign nivå	4	6	10	22	6	11	15	25

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Alternativet fanns inte med i enkäten i högstadiet år 2019.

I studierna från 2019/20 framträder genomgående att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi oftare anger att ett skäl till att de blir orättvist behandlade är religion. I gymnasiet och bland tjejerna i högstadiet visar också resultaten att etnicitet är ett annat skäl till att de blivit orättvist behandlade.

En sammanfattande bild

I det här avsnittet har vi studerat om ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi skiljer ut sig speciellt när det gäller levnadsvanor och levnadsförhållande som vi i tidigare studier funnit ha en direkt inverkan på hälsa och livskvalitet. Det vi studerat är fysisk aktivitet, matvanor samt rädsla/otrygghet.

Sammantaget visar resultaten att andelen fysisk aktiva i genomsnitt är lägre bland de som oroar sig över familjens ekonomi men att detta inte gäller genomgående. Ännu mer framträdande är att ungdomar i denna grupp har klart sämre matvanor, de äter i mindre utsträckning regelbundet frukost, lunch respektive middag. Främst framträdande är att de i betydligt lägre utsträckning inte alltid äter frukost men det finns även en klar skillnad när det gäller lunch och middag.

Ser vi till rädsla eller att man blivit orättvist behandlad gäller att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi oftare känner sig rädda på fredags- och helgkvällar ute i boendområdet liksom på buss/tåg. Däremot skiljer de inte ut sig speciellt när det gäller rädsla i centrum. Till detta skall läggas att fler bland dessa tycker att de har blivit orättvist behandlade av familj/släkt, andra ungdomar liksom personal inom socialtjänsten. De vanligaste skälen är religion och etnicitet. Detta visar tydligt att gruppen ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi lever under mer otrygga villkor, något som mycket troligt inverkar på deras hälsa och livskvalitet.

Önskan, möjligheter att påverka

I det här avsnittet studerar vi i vilken utsträckning ungdomarna som oroar sig över familjens ekonomi kan och vill påverka (främst fritidssituationen) både i närområdet och mer övergripande. Inom forskningen har man ju i flera fall visat att utsatta grupper ofta upplever att de har små möjligheter att påverka sin situation men också att det kan finnas grupper som bryter detta mönster. Mer aktiva försök till att förbättra situationen kan bli en skyddsfaktor som ökar möjligheterna till ett bättre framtida liv.

Vi kan här tänka oss två helt motsatta scenarios. Utsattheten som finns kopplad till oron över familjens ekonomi kan leda till att man tycker sig ha mindre möjligheter att påverka sin egen situation. Då blir det kanske inte heller viktigt att påverka politiskt. Det helt motsatta scenariot skulle kunna vara att just den egna utsattheten leder till att man tycker att det är viktigt att påverka politiskt. I enkäten finns ett antal frågor som mer direkt (eller indirekt) ger en bild av intresset för att påverka politiskt. Den första är *Hur väl stämmer påståendena? med följande alternativ*

- Jag vill vara med och bestämma mer om vilka fritidsaktiviteter som ska finnas i mitt bostadsområde
- Jag vill vara med och påverka området jag bor igenom exempelvis genom att vara med i workshops
- Jag vill själv ordna arrangemang/aktiviteter
- Jag vet var jag kan vända mig om jag vill förändra något i Malmö

I en annan fråga *Hur viktigt är följande för dig?* där ett alternativ är att påverka samhället. Svarsalternativen är: Inte alls viktigt, Inte så viktigt, Ganska viktigt samt Mycket viktigt. I tabellen studeras andelen som angett att det är ganska eller mycket viktigt.

En tredje variant att studera ungdomarnas intresse för att påverka är att se om de ger förslag kring vilka typer av idrotts- och fritidsanläggningar respektive kulturverksamheter som de tycker att Malmö skall satsa på. I tabellen studeras hur många som inte gett något förslag vilket tyder på lågt intresse för att påverka.

Tabell 27.a. Samband mellan oro över familjens ekonomi och politiskt engagemang. Andel (%) som tycker det är viktigt att påverka samhället, vill vara med och bestämma om fritidsaktiviteter i bostadsområdet, påverka området via workshops, själv ordna arrangemang samt vet var man kan vända sig för att påverka efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Viktigt påverka samhälle								
Hög, 2015 Sign nivå	45	51	47	74	57	59	55	79
		*				*		
Hög, 2019 Sign nivå	42	51	49	37	59	60	51	75
		*				*		
Gym, 2020 Sign nivå	44	48	46	86	55	61	71	50
		*				*		
Vill bestämma om fritidsaktiviteter i boendeområdet								
Hög, 2015 Sign nivå	40	46	51	58	40	45	49	52
		*						
Hög, 2019 Sign nivå	38	42	55	43	42	49	41	59
		**				+		
Gym, 2020 Sign nivå	30	37	51	30	31	40	46	60
		***				**		
Vill påverka området								
Hög, 2015 Sign nivå	21	22	34	36	22	31	37	36
		**				**		
Hög, 2019 Sign nivå	20	22	35	23	27	33	30	20
		*						
Gym, 2020 Sign nivå	15	25	46	21	22	31	32	40
		***				***		
Vill själv ordna arrangemang								
Hög, 2015 Sign nivå	17	17	19	36	17	18	24	19
		**				*		
Hög, 2019 Sign nivå	19	20	26	27	18	21	21	32
		*				*		
Gym, 2020 Sign nivå	13	18	26	21	17	19	42	30
		***				**		
Vet vart vända sig för att påverka								
Hög, 2015 Sign nivå	28	24	25	33	24	20	23	
		(**)				(+)		
Hög, 2019 Sign nivå	24	20	29	36	24	16	16	10
						**		
Gym, 2020 Sign nivå	21	16	15	32	13	11	7	15
						+		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell 27.b. Samband mellan oro över familjens ekonomi och politiskt engagemang. Andel (%) som inte gett något förslag till vad Malmö stad bör satsa på när det gäller idrotts- och fritidsanläggningar respektive kulturverksamheter efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Inga förslag till satsningar på idrotts- och fritidsanläggningar								
Hög, 2015 Sign nivå	31	30	28	44	24	22	31	24
Hög, 2019 Sign nivå	27	31	29	29	18	20**	27	42
Gym, 2020 Sign nivå	22	26	32	39	18	17	24	10
Inga förslag till satsningar på kulturverksamheter								
Hög, 2015 Sign nivå	27	24	24	39	21	20	20	28
Hög, 2019 Sign nivå	34	30	36	35	21	22*	32	50
Gym, 2020 Sign nivå	27	29	18	48	15	14	16	10

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

När det gäller engagemanget för satsningar i bostadsområdet framträder mycket tydligt att engagemang för detta är högre bland de som oroar sig över familjens ekonomi. Fler bland dessa vill vara med och bestämma mer om vilka fritidsaktiviteter som ska finnas i bostadsområdet, fler vill vara med och påverka området de bor i genom att vara med i workshops och fler vill själv ordna arrangemang/aktiviteter. Ofta tycks det också vara så att fler av dem, speciellt bland killarna vet vart de kan vända sig om de vill förändra något i Malmö.

Det finns uppenbart skillnader mellan ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi och övriga ungdomar när det gäller intresse för att påverka samhället men ser vi till hur många som gett (åtminstone ett) förslag till satsningar på idrotts-/fritidsanläggningar respektive kulturverksamheter är skillnaderna, dock ganska begränsade. Bland högstadietjejerna framträder dock tydliga samband i undersökningen från 2019. De som oroar sig över familjens ekonomi har i högre utsträckning inte gett något förslag till vad Malmö bör satsa på när det gäller idrott-/fritidsanläggningar och kulturverksamheter. Även i övrigt framträder liknande resultat men här är skillnaderna inte lika framträdande.

Bilden är delvis dubbelsidig – ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi är klart mer intresserade av att påverka sitt bostadsområde medan de till viss del är mindre intresserade av att påverka i mer övergripande sammanhang.

Skall vi sammanfatta resultaten tyder dessa knappast på att ungdomar som oroar sig över familjens situation skulle vara speciellt passiva. Tvärtom tycks dessa som grupp vara mer engagerade i att påverka situationen i sitt närområde.

Sämre eller bättre möjligheter i livet än andra

I tidigare delar har vi studerat olika delar av ungdomarnas livssituation skola, fritid, sociala kontakter, möjligheter att påverka. I det här avsnittet studeras en mer övergripande bild av deras livssituation genom att analysera hur de upplever sina möjligheter i livet totalt jämfört med andra i samma ålder. Uppgifterna har här hämtas från frågan *Upplever du att du har samma möjligheter som andra i din ålder?* med svarsalternativen Jag har mycket sämre möjligheter, Jag har lite sämre möjligheter, Samma möjligheter, Jag har lite bättre möjligheter, Jag har mycket bättre möjligheter. I frågan ingår i skolan, under fritiden, i livet som helhet. I analyserna nedan kommer vi att koncentrera oss till att analysera hur många som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter i livet än andra i samma ålder.

Tabell 28. Samband mellan oro över familjens ekonomi och hur ungdomar upplever sina möjligheter i livet. Andel (%) som tycker sig ha sämre respektive bättre möjligheter i livet efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Livet, sämre möjligheter	***				***			
Hög, 2015 Sign nivå	15	21	58	60	18	32	52	60
Hög, 2019 Sign nivå	7	16	32	57	9	20	43	46
Gym, 2020 Sign nivå	9	24	44	55	11	29	45	63
Livet, bättre möjligheter								
Hög, 2015 Sign nivå	43	36	46	46	38	32	40	29
Hög, 2019 Sign nivå	45	33	31	13	39	26	13	32
Gym, 2020 Sign nivå	50	27	16	18	40	23	16	11

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar mycket entydigt på tydliga samband. Ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi tycker i högre utsträckning att de har sämre möjligheter i livet än andra i samma ålder, färre att de har bättre möjligheter. Ungdomarna som oroar sig över familjens ekonomi har alltså i genomsnitt en klart mer negativ bild av sina levnadsvillkor men samtidigt är det viktigt att notera att detta inte gäller för alla. Även bland de som oroar sig över familjens ekonomi (t o m bland de som är mycket oroad) finns det en del som tycker att de bättre möjlighet än andra i samma ålder.

För att få en annan, mer övergripande bild av hur ungdomarna ser på sina möjligheter har två grupper bildats, nämligen pessimister och optimister. Som pessimister betraktas de som tycker sig ha sämre möjligheter än andra i både skola, på fritid och i livet. Optimister är de som tycker sig ha bättre möjligheter än andra i samma ålder i alla dessa avseenden. I tabell 29 ser vi närmare på hur stora dessa grupper är kopplade till ungdomars oro över familjens ekonomi.

Tabell 29. Samband mellan oro över familjens ekonomi och fritidsaktiviteter. Andel (%) pessimister respektive optimister efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Andel pessimister								
Hög, 2015 Sign nivå	4	5	12	12	4	8	16	21
		*				(***)		
Hög, 2019 Sign nivå	3	4	6	26	2	4	14	17
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	4	8	10	35	2	7	14	30
		**				**		
Andel optimister								
Hög, 2015 Sign nivå	18	13	9	4	12	8	2	10
		*				(***)		
Hög, 2019 Sign nivå	19	9	13	4	16	10	1	13
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	22	13	2	13	19	11	4	0
		**				**		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten pekar entydigt mot att ungdomars som är oroade över familjens ekonomi i högre utsträckning är pessimister, d v s tycker sig sammantaget ha sämre möjligheter i skola, på fritid och i livet än andra i samma ålder. Mest pessimistiska är de som är mycket oroade över ekonomin. Parallellt finner vi oftast färre optimister bland dessa. Oro över ekonomin leder dock inte självklart till en pessimistisk syn på möjligheterna, en andel tycker sig ha bättre möjligheter än andra i samma ålder och vi skall inte heller bortse från att flera i denna grupp tycker sig ha lika stora möjligheter som andra i samma ålder.

Hälsa och livskvalitet

I en rapport från Forte ger man följande bild av hälsoläget bland barn och ungdomar i Sverige³³.

- *Ungdomar och unga vuxna överlag uppger sig vara vid god hälsa men det finns stora skillnader mellan olika grupper.*
 - *Ungdomar och unga vuxna från hem med låg socioekonomisk status uppvisar sämre fysisk och psykisk hälsa än de från hem med högre socioekonomisk status. Ungdomar och unga vuxna med låg socioekonomisk status har ett ohälsosammare beteende, utsätter sig för fler risker och drabbas mer av olyckor, sexuellt och fysiskt våld, och dödsfall på grund av olycka eller självförfärdat våld. Vidare ökar risken att diagnostiseras med neuropsykiatrisk sjukdom, och att drabbas av depression och psykossjukdom.*
 - *Flickor och unga kvinnor skattar sin psykiska hälsa som sämre jämfört med pojkar och unga män.*
 - *Flickor med utländskt ursprung uppger en hög grad av hälsoproblem, oberoende av familjens ekonomiska status.*
 - *Ungdomars egna ekonomiska resurser, oberoende familjens, inverkar på deras psykiska hälsostatus. Den som lever i en fattig familj men anser sig ha tillräckliga ekonomiska resurser uppger bättre hälsostatus än den som har välbärgade föräldrar men inte anser sig ha nog med egna ekonomiska medel.*
 - *Ungdomars och unga vuxnas sociala relationer påverkar deras psykiska hälsa. De som uppger att de har goda relationer till vänner och föräldrar uppger generellt ett högre psykiskt välbefinnande än de som saknar vänner och har dåliga relationer till sina föräldrar.*
 - *En betydande andel flickor och unga kvinnor utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Stödjande insatser med syfte att förebygga och stoppa detta förtryck behöver tas fram och utvärderas.*
- [ungas-levnadsvillkor-2018-06-15.pdf \(forte.se\), sid 69-70.](#)

I Ung livsstils undersökning har ungdomarna fått bedöma sin hälsa i en fråga med fem svarsalternativ: ”bra”, ”ganska bra”, ”varken bra eller dålig”, ”ganska dålig”, ”dålig”. I den fördjupade analysen studeras andelen som inte skattar sin hälsa som bra eller ganska bra med utgångspunkten från att det är rimligt att barn/ungdomar i det studerade åldersintervallet bör skatta sin hälsa som god. Självskattad hälsa är ett mått som bland vuxna visat sig ge en tydlig bild av hälsosituationen – ett flertal studier har visat att individens egen bedömning av sin hälsa är starkt kopplad till framtida sjuklighet och dödlighet³⁴. Kunskaperna kring hur det ser ut bland barn/ungdomar är mer begränsade men det finns vissa indikationer på ett likartat samband³⁵.

Man kan också notera att detta mått har använts i SCB:s levnadsnivåstudier för barn och i Folkhälsoinstitutets kontinuerliga undersökningar kring skolbarns levnadsvillkor³⁶. Det finns alltså en mycket utbredd föreställning om att självskattad hälsa kan ge en viktig bild av hälsosituationen även bland barn och ungdomar.

Ett annat mått som används i många undersökningar – även i de tidigare nämnda – handlar om förekomst av olika (speciellt psykosomatiska) besvär. Detta mått har också fått en central plats i den omfattande debatten kring förekomst av stress och andra psykiska besvär bland dagens

³³ **Forte** Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet.

³⁴ Se **Idler EL, Benyamini Y.** Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies.

³⁵ **Fosse NE, Haas SA,** Validity and stability of self-reported health among adolescents in a longitudinal, nationally representative survey.

³⁶ **Statistiska Centralbyrån,** Barns villkor. alternativt **Statistiska Centralbyrån,** Barns hälsa. **Marklund U.** Skolbarns hälsovanor under ett decennium.

ungdom. Det har dock framförts viss kritik mot att barnens och ungdomarnas egna beskrivningar av sådana besvär inte ger en rättvisande bild av deras psykiska hälsa. Att barn och ungdomar – i varje fall då och då – känner oro, nervositet eller stress är kanske ganska normalt under uppväxten. I Ung livsstils enkäter har eleverna fått besvara frågan *Har du under de senaste 12 månaderna haft följande besvär?* Som indikationer på psykosomatiska besvär ingår ”ont i huvudet”, ”ont i magen (inte mensvärk)”, ”ont i resten av kroppen” ”känt dig stressad”, ”känt dig deppig”, ”svårt att somna eller sova”, ”känt ångest/oro” samt ”varit jättetrött”. För att få en bild av eventuellt mer allvarliga psykosomatiska problem studerar vi rapporten hur många som angett att de dagligen eller nästan dagligen har mer än två sådana problem.

Vid sidan av detta studeras ungdomarnas upplevelse av sin livskvalitet på en skala från 1 till 10 (1=mycket dålig, 10=mycket bra). För att få en bild av hur många det är som har låg livskvalitet studeras även andelen som skattat sin livskvalitet som fem eller lägre.

Vid analyserna är det viktigt att ha i åtanke att de olika måtten som presenterats ovan troligen mäter olika aspekter av barns/ungdomars hälsa och välmående. Möjligen kan man här tänka sig att skattningen av hälsa i högre utsträckning utgår från ett mer långsiktigt perspektiv.

I tabell 30 redovisas sambanden mellan oro över familjens ekonomi och låg självskattad hälsa, förekomst av mer än två dagliga psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet.

Tabell 30. Samband mellan oro över familjens ekonomi och hälsa. Andel (%) som skattar sin hälsa lågt, redovisar mer än två dagliga psykosomatiska besvär respektive skatta sin livskvalitet lågt efter kön, stadium och undersökningsår.

Stadium, år	Killar				Tjejer			
Variabel	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig	Inte alls orolig	Inte så orolig	Ganska orolig	Mycket orolig
Låg självskattad hälsa								
Hög, 2015 Sign nivå	10	13	29	28	14	32	53	57
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	9	23	31	50	16	29	62	65
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	10	20	26	36	23	40	54	65
		***				***		
Mer än två besvär								
Hög, 2015 Sign nivå	4	7	19	16	16	25	44	54
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	3	4	13	21	11	19	33	33
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	5	3	13	22	15	21	37	65
		**				***		
Låg livskvalitet								
Hög, 2015 Sign nivå	6	13	23	33	13	31	41	63
		***				***		
Hög, 2019 Sign nivå	7	19	53	59	17	29	56	50
		***				***		
Gym, 2020 Sign nivå	8	17	24	65	17	25	50	65
		***				***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten understryker starkt att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi har sämre hälsa – tydliga signifikanta samband framträder genomgående med alla de tre måtten. Resultaten tyder knappast på att sambanden systematiskt skulle skilja sig mellan killar och tjejer. I studien från högstadiet år 2019 blir dock skillnaden mellan de som oroar sig och de som inte gör detta genomgående större bland killar. Jämför vi hur oro slår igenom finns tecken – dock ej helt genomgående – på att oro över familjens ekonomi får starkast genomslag på låg livskvalitet.

Har oro över familjens ekonomi en separat, fristående inverkan på ungdomarnas hälsa?

Det finns uppenbart en tydlig koppling mellan ungdomars oro över familjens ekonomi och ungdomarnas skattning av sin hälsa och livskvalitet: Ungdomar som känner sig oroade har en klart sämre hälsosituation. Samtidigt finns också klara samband mellan oro och en rad olika faktorer som påverkar hälsosituationen: Hit hör hur man trivs och upplever sina möjligheter i skolan, på fritiden liksom i livet i sin helhet. Det finns också tydliga kopplingar till hälsorelaterat beteende såsom fysisk aktivitet och matvanor – speciellt hur ofta man äter frukost och lunch. För att få en djupare förståelse för hur oro över familjens ekonomi direkt inverkar på ungdomarnas hälsosituation hur vi studerat sambanden med låg hälsa, mer än två dagliga besvär och låglivskvalitet efter kontroll för sådana faktorer samt social bakgrund. Analyserna görs med hjälp av binär, logistisk regressionsanalys. Resultaten från dessa analyser – oddskvoter med signifikansnivåer – presenteras i tabell 31. I tabellen redovisas vid sidan av resultat från de senaste undersökningarna även resultat från undersökningen i högstadiet år 2015.

Tabell 31. Hur oro över familjens ekonomi direkt inverkar hälsa. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo-R²) - efter kön, stadium och undersökningsår.

Oro över familjens ekonomi	Hög, 2019		Gym, 2019		Hög, 2015	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
<i>Låg hälsa</i>	**	***		*	*	***
Inte alls orolig	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Inte så orolig	2.60***	1.57*	1.67	1.66+	1.09	2.30***
Ganska orolig	3.19**	3.54***	1.24	2.60*	2.75*	5.08***
Mycket orolig	4.06**	3.50*	1.33	6.26*	3.84*	4.85***
Pseudo R ²	34.7	35.2	33.1	40.0	38.4	37.7
<i>Mer än två besvär</i>	+				**	
Inte alls orolig	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Inte så orolig	1.66	1.38	0.55	0.85	1.2	1.88**
Ganska orolig	4.51*	1.34	0.72	1.13	6.41**	4.14***
Mycket orolig	4.92	0.90	0.79	3.72	2.56	5.20**
Pseudo R ²	41.8	33.0	55.3	30.7	34.5	28.4
<i>Låg livskvalitet</i>	***		**			**
Inte alls orolig	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Inte så orolig	1.91*	1.34	1.98	0.71	1.11	2.13**
Ganska orolig	9.77***	2.16*	1.64	1.21	1.24	2.26*
Mycket orolig	4.70+	0.86	14.3**	3.02	5.74*	4.91**
Pseudo R ²	47.1	42.4	30.2	37.5	38.2	36.5

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001

Resultaten från de binära logistiska analyserna visar att det finns ett flertal samband mellan ungdomars oro över familjens ekonomi och hälsosituation som inte kan återföras till social bakgrund, centrala aspekter i skol- och fritidssituationen och/eller hälsopåverkande livsstilsfaktorer. Tydligast framträder detta när det gäller låg självskattad hälsa. Utom bland killar i gymnasiet framträder signifikanta samband som visar att ungdomar som oroar sig över familjens ekonomi i högre utsträckning skattar sin hälsa lågt än vad som kan förklaras av skillnader med avseende på dessa levnadsförhållanden. Nästan genomgående gäller att sambanden är kontinuerliga, ju mer oro desto fler skattar sin hälsa lågt.

I stor utsträckning framträder liknande samband även med lågt skattad livskvalitet – ju mer oroade ungdomarna är desto fler skattar sin livskvalitet lågt. Sambanden med förekomst av flera dagliga psykosomatiska besvär är inte lika framträdande men i högstadiet från undersökningen år 2015 framträder dock även tydligt en kontinuerlig koppling. Ju mer ungdomar oroar sig över familjens ekonomi desto fler uppger att de har fler än två dagliga psykosomatiska besvär. En tendens till liknande mönster framträder även bland killar i högstadiet år 2019. Däremot tycks den direkta inverkan av oro vara svagare när det gäller mer omfattande förekomst av psykosomatiska besvär i gymnasiet och bland tjejer i högstadiet år 2019.

Dessa resultat – tillsammans med faktumet att ungdomar som oroar sig för familjens ekonomi i högre utsträckning tycker sig ha sämre möjligheter i skolan, på fritiden och i livet – ger stöd för påståendet att uppväxt i en familj med svag ekonomi kan få långsiktiga konsekvenser.

Sammanfattning och slutdiskussion

Enligt Rädda Barnens senaste årliga sammanställning – med data från Statistiska Centralbyrån – var andelen barn och ungdomar som levde i barnfattigdom i genomsnitt 9.3 procent år 2016 i Sverige totalt sett. Ser man till Malmö – där den var som högst låg andelen på 25 procent. Enligt en särskild undersökning som genomförts på uppdrag av Rädda Barnen skulle ungefär en tredjedel av barn och ungdomar i årskurserna 6 och 8 samt första årskursen i gymnasiet åtminstone någon oroa sig över familjens ekonomi. Bland gymnasieeleverna var det 41 procent.

Vi kan i våra undersökningar inte studera barnfattigdom så som den definieras i Rädda barnens sammanställning eftersom vi inte har några uppgifter kring familjernas inkomster. Däremot finns i studierna från högstadiet och gymnasiet en fråga där ungdomar får uppge hur mycket de oroar sig över familjens ekonomi – inte alls orolig, inte så orolig, ganska orolig, mycket orolig. Analyserna av svaren på denna fråga bygger på slumpmässiga undersökningar i Malmö högstadium – åren 2015 och 2019 – samt gymnasium år 2020, som besvarats under lektionstid. Sammantaget har enkäterna besvarats av nästan 7500 elever, av vilka nästa 6000 kommer från högstadiet. Ett första syfte med rapporten är att undersöka hur många som oroar sig över familjens ekonomi och vad som identifierar denna grupp när det gäller deras sociala bakgrund. Ett andra syfte är att undersöka i vilken utsträckning levnadsförhållanden samt hälsa/livskvalitet skiljer från vad som gäller bland övriga ungdomar.

En fråga man måste ställa sig är hur väl detta kan fånga upp barnfattigdom – är det så att även ungdomar som lever under ganska hyggliga ekonomiska förhållande oroar sig (kanske t o m mycket) över familjens ekonomi? Självklart kan detta gälla i vissa fall men ser vi till den koppling som framträder med ungdomarnas sociala situation (se nedan) pekar denna mot att ungdomarnas uppfattning i många fall har en ”realistisk” grund. Jämför vi våra resultat – andel som är ganska eller mycket oroad över familjens ekonomi ligger denna andel markant lägre än Rädda Barnens uppgifter för Malmö från 2015. Kanske är problemet det motsatta, nämligen att det finns många ungdomar som lever i ekonomisk utsatthet, vilka inte uppger att de oroar sig för familjens ekonomi. En jämförelse mellan dessa båda typer av data utifrån familjesammansättning, svensk/utländsk bakgrund och stadsdel tyder på att denna skillnad främst kan kopplas till att många av de ekonomiskt utsatta barnen inte (i varje fall i större utsträckning) oroar sig över familjens ekonomi, även om det finns en viss tendens till att ungdomar som inte lever i ekonomiskt utsatta familjer ibland anger att de oroar sig över familjens ekonomi. En rimlig förklaring torde vara att ungdomarna då de svarar på frågan om de oroar sig över familjens ekonomi kopplar till hur det ser ut i närmaste kamratkretsen. Är det många som lever under ekonomisk utsatthet känner man sig inte så orolig. Följden av detta blir därför främst att det finns en grupp ungdomar från ekonomiskt utsatta familjer som vi inte fångar upp. Följderna av detta torde främst bli att vi endast fånga upp en del av de ungdomar som lever i ekonomiskt utsatta familjer. Med tanke på att det handlar om oro (över familjens ekonomi) kan det dock tänkas att d vi fångar upp är en speciellt utsatt grupp.

Statistiska data kring det utsatta barnens situation ger i viss utsträckning en bild av deras levnadsförhållanden, t ex hur de klarar sig i skolan och förekomst av allvarig sjuklighet, men denna är långt ifrån fullständig. Mer utförliga uppgifter kring skol-, fritidssituation och hälsa torde ge en mer utförlig bild. Och inte minst, ser vi till, i varje fall den svenska forskningen, har vi mycket liten kunskap kring hur dessa själva upplever sina levnadsförhållanden. Utifrån detta torde analysen av de som är oroad över familjens ekonomi kunna ge ett viktigt bidrag till kunskaper kring ekonomiskt utsatta barn situation.

Om vi ser till resultaten kan vi konstatera att något över tio procent både i högstadiet och gymnasiet anger att de oroar sig ganska mycket eller mycket över familjens ekonomi – endast 3 procent eller färre uppger att de är mycket oroliga. Denna siffra är ju klar mycket lägre än de uppgifter som Rädda Barnen redovisar, även om dessa skulle ha sjunkit ytterligare något sedan 2015. Enligt uppgifterna från 2016 levde cirka en fjärdedel av barnen i Malmö i ekonomisk utsatthet. Det finns en svag tendens till att det är något fler bland tjejerna som är oroade liksom bland de äldre men skillnaderna är ganska små.

Vad karakteriserar då denna grupp? Om vi ser till deras sociala bakgrund gäller att det är fler som oroar sig över familjens ekonomi bland de som har ganska låg eller låg socioekonomisk bakgrund, första generationens invandrare, de som inte bor med båda föräldrar eller har växervis liksom bland de som bor i låginkomstområden. Ser vi till, föräldrars sysselsättning är denna grupp klart större när en eller någon av föräldrarna är arbetssökande eller sjukskriven än vad den är då bägge föräldrar jobbar. Som redan påpekats tycks det i många fall finnas en högst ”realistisk” grund för ungdomarnas oro.

Med dessa utgångspunkter är det knappast förvånande att både skol- och fritidssituationen är sämre hos de som oroar sig över familjens ekonomi. Fler bland dessa har lägre medelbetyg i högstadiet – däremot skiljer de inte ut sig speciellt i gymnasiet när det gäller typ av gymnasieinje. Det är också fler bland dessa som tycker att de inte får det stöd de behöver i skolan, som inte trivs bar i skolan och som tycker att de har sämre möjligheter i skolan än andra i samma ålder. Ser vi till denna grupp i sin helhet är deras skolsituation klart sämre.

Bilden är likartad när det gäller fritidssituationen. Färre i denna grupp är med i idrottsförening och kulturskola – trots att fler vill vara med i den senare. Däremot är det något vanligare att de besökt fritidsgård, bibliotek och bland killar även simhall. Sammantaget innebär detta – trots de högre nyttjandet av de senare, öppna verksamheterna, att det är färre som deltar i/nyttjar de tunga fritidsaktiviteter som får den dominerande delen av det offentliga, finansiella stödet till barns och ungdomars fritidsverksamhet. Fler i denna grupp uppger också att de inte kan delta i fritidsaktiviteter som de skulle vilja ägna sig åt. Det är också fler i denna grupp som inte är nöjda med sin fritidssituation och fler som tycker att de har sämre möjligheter på fritiden än andra i samma ålder. Malmö stads mål att erbjuda alla en meningsfull fritid är alltså inte uppfyllt för denna grupp.

Till oron över familjens ekonomi kan också läggas att det är fler bland de som oroar sig över denna också känner sig utsatta i en rad andra avseenden. Fler i denna grupp känner sig rädda när de är ute på fredags- och helgkvällar i boendområdet och på buss/tåg, fler tycker sig ha blivit orättvist behandlade av familj/släkt, ungdomar utanför klassen samt av personal från socialtjänsten.

När det gäller hälsa och livskvalitet är också bilden negativ. Fler av de som oroar sig över familjens situation redovisar låg självskattad hälsa, högre förekomst av mer allvarliga psykosomatiska besvär och låg livskvalitet. Denna negativa bild av deras hälsosituation förstärks också av att färre är fysiskt aktiva och att färre regelbundet äter frukost, lunch respektive middag.

Inom forskningen kring barnfattigdom liksom andra former av utsatthet (t ex missbruk, förekomst av psykisk sjukdom hos föräldrar) tas ofta upp att det kan finnas skyddsfaktorer som kompenserar för utsattheten. En sådan faktor är kontakt med andra vuxna, kanske även med kamrater. Ser vi till hela gruppen som oroar sig över familjens ekonomi blir bilden knappast

positiv. Vid sidan av att det är fler som inte har förtroende till bägge föräldrar är det också något fler som uppger att de inte har förtroende för någon vuxen. I gymnasiet – dock ej i högstadiet – gäller också att färre i denna grupp har förtroende till lärare, skolsköterska, skolkurator och någon kompis förälder (resultaten redovisas ej). Bättre kontakter med vuxna fungerar inte som en skyddsfaktor för gruppen i sin helhet, däremot kan det vara en positiv faktor för en del av dem. Även kontakter med jämnåriga tycks snarast vara något sämre, men här framstår skillnaderna något mindre.

En annan skyddsfaktor är individens eget intresse för att påverka sin situation. Här framträder en mer positiv bild – fler bland de som oroar sig över familjens ekonomiintresserar sig för och engagerar sig i att påverka i boendeområdet (speciellt när det gäller fritiden).

Slutligen är det viktigt att notera att denna ytterst negativa bild av situationen bland de som oroar sig över familjens ekonomi inte gäller alla. I gruppen finns också flera som inte har en markant sämre situation och som inte upplever sin situation som sämre än andra. Detta gäller även för hälsosituationen även om denna i genomsnitt är sämre i denna grupp. Möjligen har vi också flera som lever i familjer med en utsatt ekonomisk situation som inte oroar sig speciellt mycket över familjens ekonomi.

Referenser

- Andersson L B m fl (2006)** *Physical activity and clustered cardiovascular risk in children; cross-sectional study. The European Youth Heart Study. The Lancet* 2006. 369 (95329). 299-304.
- Björktomta, S-B, Eriksson, L. (2016).** *Barn i fattiga familjer – risk- och sårbarhetsfaktorer samt skyddande faktorer.* FoU Nordväst. Forskningsrapport 2016:2
- Blomdahl U. (1985)** *Fritidsaktiviteternas kumulativitet en prövning av en generell hypotes.* Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Stockholm
- Blomdahl U, Elofsson S. (2007).** *Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom? En studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö.* Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2017).** *Jämställd och Jämlig! En studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm.* Stockholms universitet, Stockholms Stad och forskningsprojektet Ung livsstil. Ung livsstil nr 22. . Rapporten är också publicerad av kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.
- Blomdahl. m.fl. (2014),** *Segrar föreningslivet? En studie av svenskt föreningsliv under 30 år bland barn och ungdomar.* Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet idrottsförvaltningen Stockholms stad. Unglivsstil nr 15 (denna rapport finns också i något förkortad version i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Fokus14)
- Blomdahl U, Elofsson S, Bergmark K, Lengheden L. (2017)** *Ung livsstil MALMÖ En studie av ungdomar i högstadiet.* Ung livsstil, Stockholms universitet, Malmö stad.
- Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M (2008).** *Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale, 2008, Social Science & Medicine* 66.
- Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson.(2014).** *Ung livsstil i låg- respektive högstatusområden.* Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholms stad. Ung livsstil nr 16. (Denna rapport finns också i något förkortat version i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Fokus 14).
- Elofsson S. (1998)** *Rädd att gå ut om kvällarna? En studie av högstadie- och gymnasieelever.* Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningen Stockholms stad.
- Elofsson S, Blomdahl U. (2011).** *Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan.* Ung livsstil, rapport nr 12. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Elofsson, Bergmark, Blomdahl (2018).** *Matvanor och hälsa. En rapport från Ung livsstil Malmö.* Stockholms universitet; Stockholms stad, Malmö stad och Ung livsstil.
- Elofsson, Åkesson, Blomdahl (2019).** *Matvanor och deras betydelse för hälsa och livskvalitet.* Ung livsstil, rapport 28.
- Folkhälsomyndigheten (2018).** *Pojkar mår bättre än flickor i tonåren. (folkalsomyndigheten.e)*
- Folkhälsomyndigheten (2018).** *Skolbarns hälsovanor 2017/18.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/53d5282892014e0fbfb3144d25b49728/skolbarns-halsovanor-2017-18-18065.pdf>
- Forte (2018).** *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet* [ungas-levnadsvillkor-2018-06-15.pdf \(forte.se\)](https://www.forte.se/ungas-levnadsvillkor-2018-06-15.pdf)
- Fosse NE, Haas SA. (2009).** *Validity and stability of self-reported health among adolescents in a longitudinal, nationally representative survey.* Pediatrics.
- Idler EL, Benyamini Y. (1997).** *Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies.* Journal of Health and Social Behavior.

- Larsson B. (2008).** *Ungdomar och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer.* Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.
- Lundahl A. (1971).** *Fritid och rekreation.* Låginkomstutredningen.
- Marklund U, (1997).** *Skolbarns hälsovanor under ett decennium. Health Behavior in School-Aged Children.* A WHO Collaborative Study
- Nilsson P. (1998).** *Fritid i skilda världar.* Ungdomsstyrelsen.
- Rädda Barnen (2018).** *Barnfattigdom i Sverige.*
[Barnfattigdomsrapport 2018 - Rädda Barnen \(raddabarnen.se\)](http://raddabarnen.se)
- Rädda barnen. (2018).** *Var tredje barn har oroat sig för familjens ekonomi.*
[Rädda Barnen \(raddabarnen.se\)](http://raddabarnen.se)
- Statens Folkhälsoinstitut. (2011).** *Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10 grundrapport.* Östersund: Statens folkhälsoinstitut. <http://www.fhi.se>.
- Statistiska Centralbyrån.** *Barns villkor. Tabeller baserade på undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF).* [http:// www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Statistik-efter amne/Levnadsforhallande/Undersokningar-av-barns-levnadsforhallande/produktrelaterad-standard/Barns-villkor/](http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Levnadsforhallande/Undersokningar-av-barns-levnadsforhallande/produktrelaterad-standard/Barns-villkor/)
- Statistiska Centralbyrån** *Barns hälsa. Levnadsförhållanden rapport 115* <http://www.scb.se>.
- Statistiska Centralbyrån** *Fritid 1976-2002. Rapport 103.* <http://www.scb.se>.
- WHO. (2010).** *Global recommendations on physical activity for health.* Geneva: World Health Organization, 2010. [citerad 17 september 2018]. Hämtad från: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/9789241599979/en/>.
- Werner, EE. (1993).** *Risk, resilience and recovery. Perspectives from the Kauai Longitudinal Study.* Development and Psychopathology, 5, pp 503-515.
- Skefving, A. (2015).** *Barn till föräldrar med psykisk ohälsa – barndom och uppväxtvillkor.* Rapport i socialt arbete nr 149. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Trygghed S, Elofsson S. (2018).** *Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan.* Högskolan i Gävle. FoU-rapport nr 48.
- Tåhlin, M (1985).** *Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor.* Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar.
- Tåhlin, M. (1987).** *Arbetets värde och kostnader. En studie av lönearbetets värde och kostnader.* Institutionen för social forskning, Stockholms universitet.
- Weber, M. (1983).** *Ekonomi och samhälle.*
- Östberg, Viveca (2018).** *Ojämlighet i levnadsvillkor och hälsa – resultat från Välfärdsundersökningarna för barn och ungdomar.* Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för folkhälsovetenskap, Centrum för forskning om ojämlikhet i hälsa. [socialforsakringsrapport-2018-04.pdf \(forsakringskassan.se\)](http://socialforsakringsrapport-2018-04.pdf)

Bilaga

Tabell B.1. Barn 0-17 år i ekonomisk utsatta hushåll per stadsdel i Malmö 2011 och 2016.

	2011	2011 Barn i ekonomisk ut- satthet		2016	2016 Barn i ekonomisk ut- satthet	
Stadsdel	Totalt an- tal barn	Antal barn	%	Totalt an- tal barn	Antal barn	%
Malmö totalt	55251	16180	29,3	63934	16139	25,2
Centrum	5949	1393	23,4	7869	1468	18,7
Södra innerstan	4847	2088	43,1	5312	1913	36,0
Västar innerstan	4256	535	12,6	5139	573	11,2
Limhamn-Bunkeflo	9925	982	9,9	11769	102	8,7
Hyllie	5700	2097	36,8	9632	2418	34,9
Fosie	8413	3633	43,2	9399	3740	39,8
Oxie	2797	511	18,3	3167	502	15,9
Rosengård	6277	3795	60,5	6109	3166	51,8
Husie	4234	411	9,7	5121	502	9,8
Kirseberg	2737	723	26,4	3117	837	26,9
Stadsområden						
Norr	8686	2116	24,4	10986	2305	21,0
Öster	10511	4206	40,0	11230	3668	32,7
Söder	11210	4144	37,0	12566	4242	33,8
Väster	15625	3079	19,7	18701	3438	18,4
Innerstan	9103	2623	28,8	10451	2486	23,8

Källa: **Rädda barnen.** Barnfattigdom i Sverige. Rapport 2018, sid 52.

Tabell B.2. Barn 0-17 år i ekonomisk utsatta hushåll per stadsdel i Malmö 2011 och 2016.

	Totalt an- tal barn	Andel barn som själva och/eller minst en förälder är född utom- lands	Andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll		
Stadsdel			Med svensk bakgrund	Själva och/el- ler minst en förälder är född utom- lands	Differens
Malmö totalt	63934	62,1	5,9	37,1	31,2
Centrum	7869	55,8	6,8	28,1	21,3
Södra innerstan	5312	70,2	12,3	46,1	33,8
Västar innerstan	5139	39,3	4,3	21,8	17,5
Limhamn-Bunkeflo	11769	32,5	3,3	19,9	16,6
Hyllie	6932	77,1	7,9	42,9	35,0
Fosie	9399	88,9	16,8	42,7	25,9
Oxie	3167	53,6	5,2	25,0	19,8
Rosengård	6109	96,6	29,1	52,6	23,5
Husie	5121	50,0	2,6	17,0	14,4
Kirseberg	3117	60,8	7,4	39,4	31,9

Källa: **Rädda barnen.** Barnfattigdom i Sverige. Rapport 2018, sid 54.